

Tessa Karjalainen

ERO LAPSIPERHEESSÄ

Valikoimabibliografia Ensi- ja turvakotien liitolle

ERO LAPSIPERHEESSÄ

Valikoimabibliografia Ensi- ja turvakotien liitolle

Tessa Karjalainen
Opinnäytetyö
Syksy 2019
Kirjasto- ja tietopalvelun tutkinto-oh-
jelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

Tekijä: Tessa Karjalainen

Opinnäytetyön nimi: Ero lapsiperheessä. Valikoimabibliografia Ensi- ja turvakotien liitolle.

Työn ohjaaja: Jorma Niemitalo

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2019

Sivumäärä: 32 + 33

Tämän opinnäytetyön aiheena on valikoimabibliografia lapsiperheiden eroamiseen ja uusperheisiin liittyvästä kirjallisuudesta. Työn toimeksiantajana toimii Ensi- ja turvakotien liiton Ero lapsiperheessä -työryhmä. Kirjallisuusluettelo on kaikkien saatavilla Ensi- ja turvakotien liiton Apuaeroon.fi-verkkosivuilla. Ensi- ja turvakotien liitto on vuonna 1945 perustettu valtakunnallinen lapsi- ja perhejärjestö, joka auttaa vaikeissa oloissa eläviä lapsia ja perheitä sekä tekee perheväkivaltaa ehkäisevää työtä. Liiton Ero lapsiperheessä -toiminta tarjoaa vertaisryhmätoimintaa vanhemmille ja lapsille erotilanteen käsittelyn tueksi ja sovinnollisen yhteistyövanhemmuuden turvaamiseksi.

Valikoimabibliografian pääasiallisena kohderyhmänä ovat eroamassa olevat tai jo eronneet lapsiperheet sekä heidän läheisensä. Kirjallisuusluettelon teokset voivat antaa käytännön neuvoja eroprosessin eri vaiheisiin, vertaistukea uuteen elämäntilanteeseen sekä erityisesti välineitä käsitellä vaikeaa aihetta yhdessä lapsen tai nuoren kanssa. Luettelossa esitellyt kirjat voivat hyödyttää myös esimerkiksi terveydenhuollon ammattilaisia, opettajia tai muita lasten ja nuorten parissa työskenteleviä. Niitä voi myös hyödyntää kirjallisuusterapeuttisessa toiminnassa.

Opinnäytetyössä käyttämäni tutkimusmenetelmä on toiminnallinen. Olen jakanut opinnäytetyön kahteen osaan: raporttiin ja valikoimabibliografiaan. Raporttiosio koostuu tietoperustasta, bibliografian laadinnan kuvauksesta, toimeksiantajan esittelystä sekä pohdintaosuudesta. Työn tietoperustiossa käsittelen muun muassa bibliografian laatimisen periaatteita ja siihen liittyviä käsitteitä, lapsiperheiden eroamiseen liittyviä tilastoja sekä sitä, miten lapsi yleensä kokee erotilanteen. Lisäksi kerron tarkemmin kirjallisuusterapiasta: mitä se on, mitä hyötyä siitä voi olla esimerkiksi lapselle kriisitilanteessa ja miten perheet voivat käsitellä vaikeita asioita täsmäkirjojen avulla.

Jatkossa valikoimabibliografioita voisi tehdä muistakin elämän kriisitilanteista, esimerkiksi päihdeongelmista, parisuhdeväkivallasta, lapsettomuudesta tai läheisen sairastumisesta. Näistä aiheista löytyy varmasti kauno- ja tietokirjallisuutta. Valikoimabibliografian aihetta miettiessä olisi hyvä löytää jokin yhdistys tai muu taho, joka voisi saattaa kirjallisuusluettelon oikean kohderyhmän saataville.

Asiasanat: avioero, bibliografiat, eroaminen, erolapset, lastenkirjallisuus, tietokirjallisuus

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Library- and information sciences

Author: Tessa Karjalainen

Title of thesis: Divorce in a family with children. Selective bibliography for The Federation of Mother and Child Homes and Shelters.

Supervisor: Jorma Niemitalo

Term and year when the thesis was submitted: Fall 2019

Number of pages: 32 + 33

The main objective of this thesis was to form a selective bibliography related to books about divorce in families with children and about blended families. The bibliography was commissioned by The Federation of Mother and Child Homes and Shelters and it can be found online at Apuaeroon.fi. The Federation of Mother and Child Homes and Shelters was founded in 1945 and its mission is to help children and families in hard circumstances and to prevent violence in families.

The target group of this selective bibliography is currently divorcing or already divorced families with children and their close relatives. The works of literature in the bibliography offers hands-on advice in different stages of divorce, peer support for a new life situation and especially tools to discuss the difficult situation with children and teenagers. The books presented in the bibliography can also help health care professionals, teachers and others working with children and teenagers. The books could also be useful in bibliotherapy.

The thesis is divided into two parts: selective bibliography and report. The report is consisted of the theoretical section, description of a bibliography, commissioner's introduction and analysis. In the theoretical part, principles of preparing a bibliography, divorce statistics in Finland and how divorce affects children's behavior are discussed. In addition, the topic of bibliotherapy is dealt with in more detail: what it is and how it could be good for a child in a crisis situation and how families can deal with difficult topics with the help of books.

In the future, selective bibliographies could also be created for other life crisis situations such as family violence, childlessness and a sickness in close family. When considering selective bibliography, the publisher for it should be found in advance. This way the target group can find the bibliography easier.

Keywords: bibliography, bibliotherapy, children's literature, divorce, family

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	MIKÄ BIBLIOGRAFIA ON?	7
2.1	Bibliografian laadinta	8
3	ERO LAPSIPERHEESSÄ	9
3.1	Lapsi ja ero	11
3.2	Uusperheet Suomessa	12
3.3	Yksinhuoltajuus Suomessa	14
4	KIRJALLISUUSTERAPIA	15
4.1	Lasten ja nuorten kirjallisuusterapia	16
4.2	Kirjallisuusterapeuttisen aineiston valinta	17
4.3	Täsmäkirjat apuna tunteiden käsittelyssä	19
5	ENSI- JA TURVAKOTIEN LIITTO	21
5.1	Historia	21
5.2	Ero lapsiperheessä -toiminta	22
6	BIBLIOGRAFIAN KOKOAMISPROSESSI	24
6.1	Tiedonhakuprosessi	25
6.2	Bibliografian laadinta Korsunovin periaatteiden mukaan	26
7	POHDINTA	28
	LÄHTEET	30
	OSA II: ERO LAPSIPERHEESSÄ -VALIKOIMABIBLIOGRAFIA	33

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheena on valikoimabibliografia lapsiperheiden eroamiseen ja uusperheisiin liittyvästä kirjallisuudesta. Tein työn toimeksiantona Ensi- ja turvakotien liiton Ero lapsiperheessä -työryhmälle. Kirjallisuusluettelo on kaikkien saatavilla Ensi- ja turvakotien liiton Apuaeroon.fi-verkkosivuilla. Ensi- ja turvakotien liitto on vuonna 1945 perustettu valtakunnallinen lapsi- ja perhejärjestö, joka auttaa vaikeissa oloissa eläviä lapsia ja perheitä sekä tekee perheväkivaltaa ehkäisevää työtä. Liiton Ero lapsiperheessä -toiminta tarjoaa vertaisryhmätoimintaa vanhemmille ja lapsille erotilanteen käsittelyn tueksi ja sovinnollisen yhteistyövanhemmuuden turvaamiseksi.

Opinnäytetyössä käyttämäni tutkimusmenetelmä on toiminnallinen. Toiminnallisen opinnäytetyön tuloksena voi olla esimerkiksi jokin tuote, ohjeistus, opas tai tapahtuma. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tulisi yhdistyä käytännön toteutus sekä siitä raportointi tutkimusviestinnän keinoin. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.) Olen jakanut opinnäytetyön kahteen osaan: raporttiin ja valikoimabibliografiaan. Raporttiosio koostuu tietoperustasta, bibliografian laadinnan kuvauksesta, toimeksiantajan esittelystä sekä pohdintaosuudesta. Työn tietoperustaosiossa käsittelen muun muassa bibliografian laatimisen periaatteita ja siihen liittyviä käsitteitä, lapsiperheiden eroamiseen liittyviä tilastoja sekä sitä, miten lapsi yleensä kokee erotilanteen. Lisäksi kerron tarkemmin kirjallisuusterapiasta: mitä se on, mitä hyötyä siitä voi olla esimerkiksi lapselle kriisitilanteessa ja miten perheet voivat käsitellä vaikeita asioita täsmäkirjojen avulla.

Valikoimabibliografian pääasiallisena kohderyhmänä ovat eroamassa olevat tai jo eronneet lapsiperheet sekä heidän läheisensä. Kirjallisuusluettelon teokset voivat antaa käytännön neuvoja eroprosessin eri vaiheisiin, vertaistukea uuteen elämäntilanteeseen sekä erityisesti välineitä käsitellä vaikeaa aihetta yhdessä lapsen tai nuoren kanssa. Luettelossa esitellyt kirjat voivat hyödyttää myös esimerkiksi terveydenhuollon ammattilaisia, opettajia tai muita lasten ja nuorten parissa työskenteleviä. Niitä voi myös hyödyntää kirjallisuusterapeuttisessa toiminnassa.

Kirjallisuusluettelo sisältää vanhempien erosta kertovia lasten kuvakirjoja, lasten ja nuorten kaunokirjallisuutta, aikuisen ja lapsen yhteisiin keskusteluhetkiin sopivaa kirjallisuutta sekä aikuisien tietokirjallisuutta. Mukana on myös uusperheisiin liittyvää kirjallisuutta niin lapsille kuin aikuisillekin. Kyseessä on valikoimabibliografia, mikä tarkoittaa sitä, että aineisto on tarkkaan valikoitua, eikä se kata kaikkea aiheeseen liittyvää kirjallisuutta.

2 MIKÄ BIBLIOGRAFIA ON?

Bibliografia-käsitteellä on ollut erilaisia merkityksiä, jotka ovat vaihdelleet eri aikakausina ja eri kieli-alueilla. Yleisesti voidaan sanoa, että bibliografialla on tarkoitettu bibliografiatoimintaa, bibliografisia luetteloita ja bibliografiaa koskevaa tutkimustoimintaa. (Forsman 1985, 9.) Forsman (1985, 11) määrittelee bibliografian siten, että se käsittää dokumenttia koskevan sekundaari-informaation ja on riippumaton fyysisestä muodostaan. Dokumentti taas on aineellinen kantaja, johon ihminen säilöö ja jonka avulla se välittää sosiaalista informaatiota.

Sana bibliografia on ollut käytössä jo ajanlaskun alkuaikoina kreikan- ja latinankielisissä kirjoituksissa. Tuolloin sana "bibliografia" tarkoitti kirjojen kirjoittamista, kopioimista. Myöhemmin 1600-luvulla latinankielinen sana "bibliografia" otettiin käyttöön Ranskassa. Tuolloin se tarkoitti kirjallisuuden tuntemusta ja kuvailua. Vuonna 1633 bibliografia-sana esiintyi ensimmäisen kerran merkityksessä "kirjallisen tuotteen merkitseminen, luetteloiminen". Siitä lähtien sana on tarkoittanut sekä kirjallisuuden tuntemusta ja kuvailua että kirjallisuusluetteloa. Suomen kielessä bibliografia on yleisimmin merkinnyt kirjamuotoista kirjallisuusluetteloa. (Forsman 1985, 9-10.) Tässä opinnäytetyössä käytän bibliografia-sanaa kuvaamaan juurikin kirjamuotoista kirjallisuusluetteloa.

Bibliografinen informaatio tarkoittaa dokumentteja koskevaa informaatiota, toisin sanoen sitä tapaa tai muotoa, jolla bibliografia ilmaisee itseään. Bibliografiatoiminnassa on oleellista bibliografisen informaation välittäminen sitä tarvitseville. Kyse ei siis ole dokumenttien sisältämän tiedon välittämisestä, vaan niitä koskevan tiedon välittämisestä. Tämän dokumenttia koskevan tiedon avulla voidaan saada käsitystä sen sisällöstä ja identifoida dokumentti. Näistä dokumenttia koskevista tiedoista muodostuu kokonaisuus, jota kutsutaan bibliografiseksi kuvailuksi. (Forsman 1985, 11.)

Forsmanin (1985, 13) mukaan bibliografiat voidaan jakaa tyyppeihin eri tavoin. Jakoperusteina voidaan käyttää muun muassa yhteiskunnallista tehtävää (esimerkiksi kansallisbibliografiat, tieteen- tai tiedonalan erikoisbibliografiat, valikoimaluettelot), sisällöllistä kattavuutta (esimerkiksi yleisbibliografiat, aihekohtaiset bibliografiat), kronologista peittävyyttä (takautuvat ja jatkuvat bibliografiat) tai bibliografian muotoa (esimerkiksi painettu bibliografia, bibliografinen tietokanta). Lisäksi bibliografiat voidaan jaotella sisällön bibliografisen analysoinnin syvyyden mukaan (signaalitaso, analyttinen taso, anayttis-synteettinen taso) sekä niiden itsenäisyyden perusteella.

Itsenäinen bibliografia ilmestyy omana kokonaisuutenaan, kun taas epäitsenäinen bibliografia sisältyy sellaiseen teokseen, jota ei ole laadittu alunperin bibliografiaksi. (Forsman 1985, 13—15.)

2.1 Bibliografian laadinta

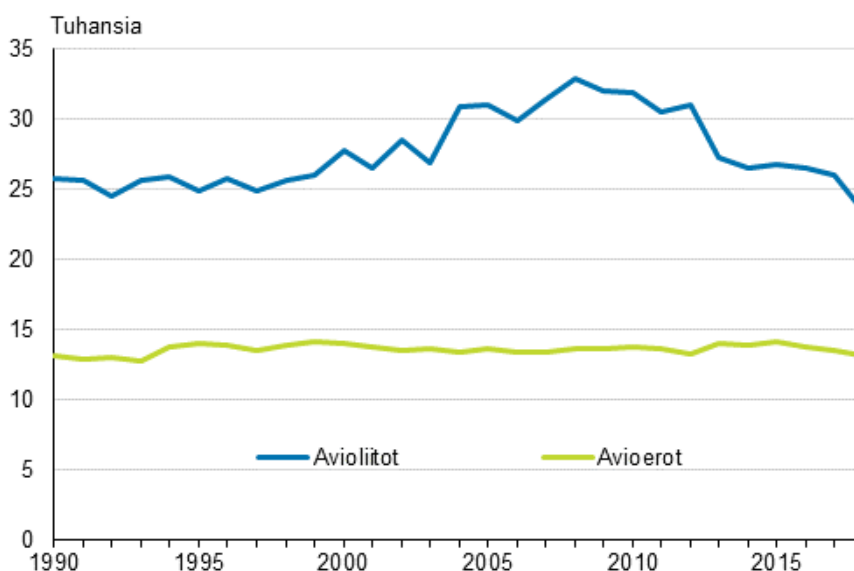
Forsmanin (1985, 73) mukaan bibliografian laadintaan on vaikea antaa yleispäteviä ohjeita, sillä bibliografisia luetteloita on monenlaisia ja eri tarkoituksiin. Forsman korostaakin, että tärkeintä olisi hahmottaa bibliografian mahdollinen käyttäjäpiiri ja sen bibliografisen informaation tarve. Nämä tiedot luovat perustan sille, minkä pohjalta bibliografian laadintaan liittyvät ratkaisut tehdään.

Bibliografiantutkija O.P. Korsunov on jakanut bibliografian laadinnan neljään vaiheeseen, joita ovat valmisteluvaihe, analyttinen vaihe, synteettinen vaihe sekä yhteenvetovaihe. Valmisteluvaiheeseen sisältyvät aiheen valinta ja täsmentäminen, sisältösuunnitelman laatiminen sekä aineiston kokoaminen. Analyttiseen vaiheeseen kuuluvat dokumentin bibliografinen analysointi, bibliografien kuvailu, tiivistelmän tai annotaation (dokumentin sisältöä koskeva lyhyt selostus tai huomautus) laatiminen, indeksointi ja luokittelu sekä bibliografinen kirjaus. Synteettinen vaihe perustuu analyttisen vaiheen kuluessa suoritetuille toiminnoille. Se koostuu dokumenttiaineiston lopullisesta valinnasta ja karsinnasta, bibliografisten kirjausten ryhmittelystä sekä hakemistojen kokoomisesta. Yhteenvetovaiheessa bibliografia valmistuu lopulliseen muotoonsa. Siihen kuuluu esipuheen ja yhteenvedon laadinta, bibliografian saattaminen lopulliseen muotoon sekä ennen julkaisua tehtävä toimitustyö. (Forsman 1985, 72.)

3 ERO LAPSIPERHEESSÄ

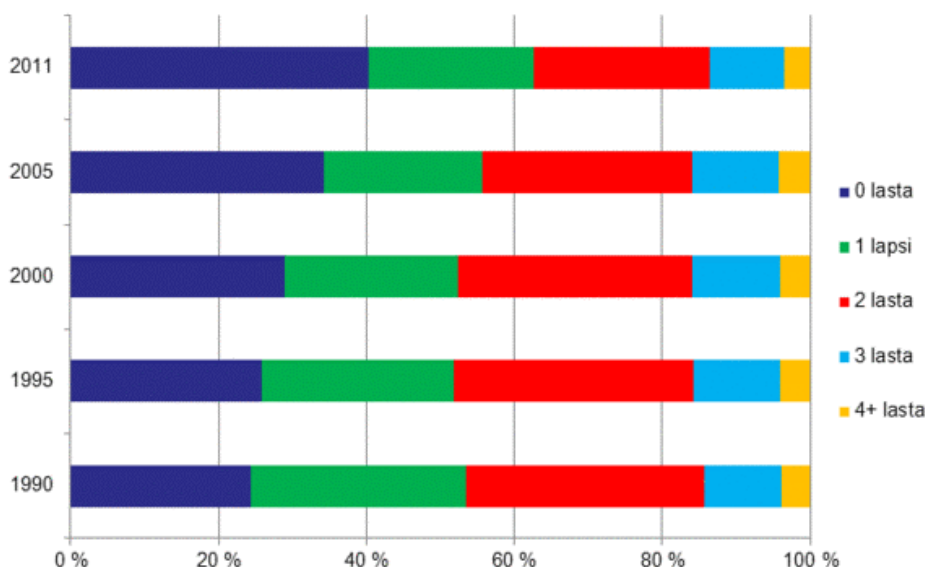
Avioerojen määrä Suomessa on vakiintunut 1990-luvun alun jälkeen eurooppalaisittain melko korkealle tasolle, sillä joka toinen avioliitto Suomessa päättyy eroon. Avioliittojen pituus on keskimäärin 11 vuotta, mutta pääkaupunkiseudulla seitsemän vuotta. Joka vuosi noin 40 000 ydinperhettä hajoaa, kun perhe muuttaa erilleen. Arviolta 60 prosenttia avioeroista tapahtuu perheissä, joiden lapset ovat erohetkellä pieniä, korkeintaan alakouluikäisiä. Osa lapsista joutuu kokemaan eron useamman kerran, sillä suuri osa eronneista avioituu uudelleen, mutta myös toinen tai kolmas avioliitto voi päättyä eroon. (Castrén 2009, 24; Poijula 2016, 263.)

Vuonna 2018 avioliittoja solmittiin 23 799 kappaletta, kun taas avioeroja oli 13 145 kappaletta sekä eroja rekisteröidystä parisuhteesta 103 kappaletta. Edellisenä vuonna avioliittoja solmittiin 26 542 kappaletta, joten solmittujen avioliittojen määrä väheni yhdessä vuodessa 2 743:lla. Tilastokeskuksen raportin mukaan uudelleen naimisiin menneiden määrä väheni suhteellisesti enemmän kuin ensimmäistä kertaa naimisiin menneiden määrä. Tästä huolimatta ensimmäisten avioliittojen osuus kaikista solmituista avioliitoista on edelleenkin noin kolme neljäsosaa. Suhteellinen osuus on pysynyt samalla tasolla koko 2000-luvun alun. Toisia avioliittoja oli 21 prosenttia kaikista solmituista avioliitoista, kolmansia hieman alle neljä prosenttia. (Tilastokeskus 2019, viitattu 1.10.2019)

KUVIO 1. Avioliitot ja avioerot 1990–2018, puoliset eri sukupuolta (Tilastokeskus 2019, viitattu 1.10.2019)

Kuviossa 1 on esitetty avioliitosten ja avioerojen määrät Suomessa vuosina 1990-2018. Vuodesta 2017 lähtien tilastoon on merkitty kaikki ne solmitut avioliitot ja avioerot, joissa vähintään toinen puolisoista asuu vakinaisesti Suomessa tapahtumapäivänä. Vuosina 1980–2016 kokonaismäärä muodostui tapauksista, joissa nainen asui vakinaisesti Suomessa vihki- tai eropäivänä. Vuoden 2017 ja 2018 lukuihin ei sisälly samaa sukupuolta olevien avioliittoja, joita oli edellä mainittuina vuosina 554 ja 387, eikä avioeroja, joita oli kaksi ja 29. (Tilastokeskus 2019, viitattu 1.10.2019)

KUVIO 2. Avioerot lapsiluvun mukaan vuosina 1990-2011 (Väestöntutkimuslaitos 2012, viitattu 1.10.2019)

Kuviossa 2 on esitetty avioerot lapsiluvun mukaan eri vuosina. Vuonna 2011 noin 40 prosenttia avioeroista tapahtui lapsettomille pareille. Noin neljännes avioeroista tapahtui yksi- ja kaksilapsisille perheille. Noin 10 prosenttia eroista tapahtui kolmelapsisille perheille ja loput reilu kolme prosenttia eroista perheille, joissa on vähintään neljä lasta.

Vanhempien yhteishuoltajuus eron jälkeen vakiintui tavoitelluimmaksi järjestelyksi Suomessa ja muissa läntisen maailman maissa 1970- ja 1980-luvulla (Castrén 2009, 145). Arviolta 96% vanhemmista saa sovittua lasten asumiseen liittyvistä asioista. Noin 11-13% eroperheistä päätyy vuoroasumiseen, eli lapsi asuu vuorotellen kummankin vanhemman luona. Vuoroasumisen vaikutuksista lapseen ei ole tehty vielä kovinkaan paljon tutkimuksia, mutta aihe kiinnostaa tutkijoita. Se

tiedetään, että vuoroasuminen saattaa aiheuttaa lapsessa stressiä ja häiritä sosiaalista elämää. Tärkeää lapsen hyvinvoinnin kannalta on, että lapsi tuntee olonsa kotoiseksi ja halutuksi perheenjäseneksi molemmissa kodeissa. Vanhempien on toimittava tiiminä ja pyrittävä keskustelemaan lapsen asioista avoimesti toistensa kanssa. (Pojjula 2016, 265)

Nykyään perheiden biologisten perhesiteiden jatkuvuutta pyritään tukemaan monin tavoin. Aina se ei kuitenkaan ole ongelmattonta, sillä erotilanteisiin voi myös liittyä vallankäyttöä, kiusaamista ja tarkoituksellista vahingontekoa. (Castrén 2009, 145-146.) Lasten huoltajuuteen liittyvät kiistat ovat yleistyneet huomattavasti, sillä tuomioistuimissa käsiteltyjen lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien tapausten määrä kaksinkertaistui vuosina 1995 – 2005 (Valkama & Litmala 2006, 22). Riitaisten tapausten osuus kaikista käräjäoikeuksissa varsinaisasioina käsitellyistä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevista asioista on noin 70 prosenttia (Valkama & Litmala 2006, 31). Valkaman ja Litmalan tutkimuksen mukaan (2006, 62) suurimmassa osassa (eli noin 65%) huoltoriita-tapauksia tuomioistuin päätti, että lapsen tulee asua äidin luona. Joka kolmannessa tapauksessa tehtiin päätös isän hyväksi. Suurin osa lapsen huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta koskevista asioista ratkaistaan kuitenkin kuntien sosiaalitoimissa (Valkama & Litmala 2006, 19).

3.1 Lapsi ja ero

Avioero kuormittaa aina kaikkia osapuolia, mutta erityisesti lapsen kehitykselle se on riskitekijä. Lapsen kehityksen kannalta tärkeintä on, että kummallakin vanhemmalla on hyvät välit lapseen ennen avioeroa, sen aikana ja sen jälkeen. Lapsen hyvinvoinnin ja huolenpidon tulisi olla aina etusijalla erotilanteessa. Tällöin avioero ei lisää häiriökehityksen riskiä. Lapset eivät pääsääntöisesti haluaisi vanhempiensa eroavan, jos vanhempien parisuhteessa on kunnioitusta ja jos lapset kokevat tulevansa rakastetuksi. Joissakin tilanteissa ero on kuitenkin paras ratkaisu kaikkien hyvinvoinnin kannalta; lapsen ei ole hyvä elää kodissa, jossa on huomattavan paljon ristiriitoja ja vanhempien välistä katkeruutta. (Pojjula 2016, 263-264.)

Pienet lapset reagoivat vanhempien eroon yleensä surulla, kun taas isommat lapset tuntevat tilanteessa enemmän vihaa. Lähes kaikki lapset tuntevat menettäneensä luottamuksen sekä kokevat pelkoa tulevaisuutta kohtaan. Lapset sopeutuvat eroon ajan myötä, kunhan vanhempien keskinäiset ristiriidat pysyvät sivussa ja vanhemmat sopeutuvat itse eroon hyvin. Oleellista on myös se,

kokeeko lapsi eron helpottavana vai ei. Tärkeintä on, että vanhemmat pystyvät olemaan lapselle normaaleja, vastuullisia vanhempia sekä luomaan lapselle säännöllisen arjen. (Poijula 2016, 264.)

Ero aiheuttaa lapselle suruprosessin, jonka aikana ilmenee aina jonkinlaisia ongelmia, esimerkiksi kouluarvosanojen laskua. Vakavampia ongelmia ovat esimerkiksi jatkuvat koulupoissaolot, äärimäinen aggressiivisuus tai masennuksen oireet, kuten ärtyisyys, apatia tai univaikeudet. Niiden hoitoon lapsi tarvitsee ammattilaisen apua. Tällaisessa tilanteessa psykoterapeutti voi hoitaa lasta ja vanhempia yhdessä, jotta koko perheen hyvinvointi parane. (Poijula 2016, 264.)

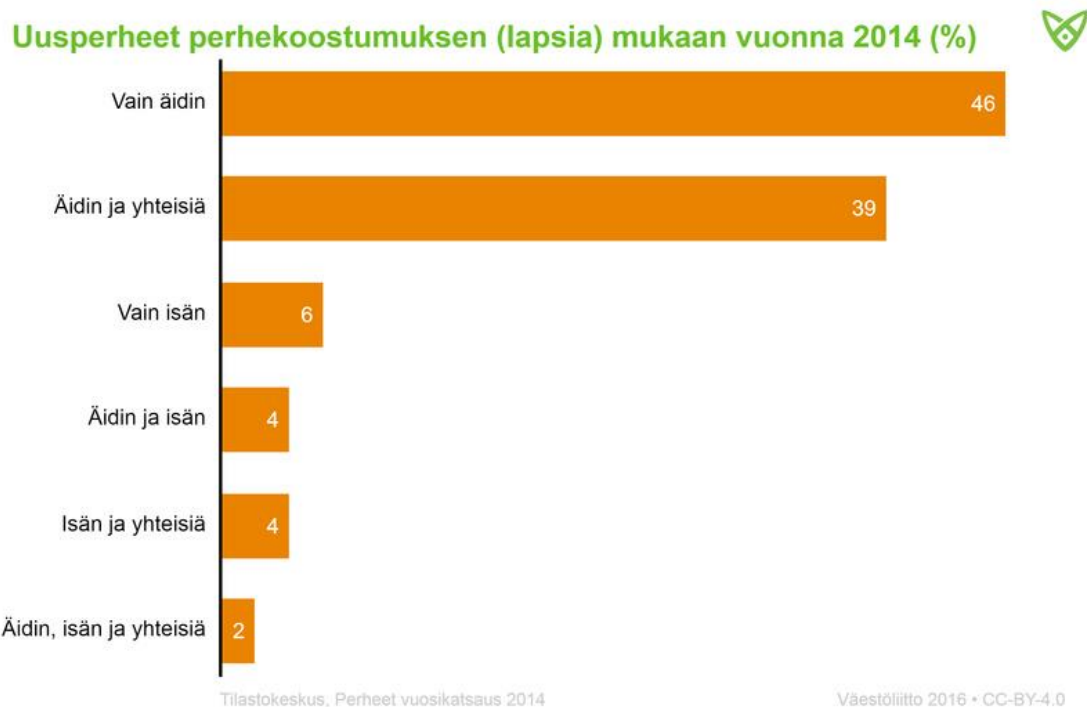
Lähes kaikki lapset haaveilevat jossain vaiheessa vanhempien paluusta yhteen. Tämä on osa lapsen sopeutumisprosessia ja voi kestää jopa vuosia. Lapsi on tässä tapauksessa lojaali kumpaakin vanhempaa kohtaan. Lapsi myös todennäköisesti kysyy vanhemmilta syitä eroon ja saattaa myös syyttää toista vanhempaa enemmän kuin toista. Vanhempien on hyväksyttävä lapsen viha ja jaksettava myös kärsivällisesti vastata lapsen kysymyksiin, mutta vältettävä yksityiskohtiin menemistä. Joskus taas lapset saattavat syyttää erosta itseään. Tässä tapauksessa on erittäin tärkeää korostaa lapselle, että lapsi ei voinut vaikuttaa eroon mitenkään. (Poijula 2016, 268-269.)

Lasten ja nuorten psykologi Sirkku Niemelän mukaan (2019, viitattu 26.9.2019.) mielikuvitus toimii lapselle suojaavana tekijänä vaikeiden asioiden käsittelyssä. Lukeminen, piirtäminen ja esittäminen ovat lapselle luontevia tapoja käsitellä vaikeita asioita, kuten vanhempien eroa. Satujen ja tarinoiden vertauskuvat antavat lapselle uusia ajattelun välineitä ja rikastuttavat mielikuvitusta. Niemelä korostaa lapsen ymmärtämisen, ikätasoisien kielen merkitystä: ”Jos vaikeat kokemukset saadaan jaetuiksi, silloin niiden kanssa ei enää olla yksin. Mitä enemmän kuvauksia, sen enemmän mahdollisuuksia. Pienikin ymmärtävä sana voi auttaa lasta.”

3.2 Uusperheet Suomessa

Uusperheellä tarkoitetaan tilastoidessa perhettä, jossa on vähintään yksi alaikäinen vain toisen puolison lapsi. Arkikielessä uusperhe-sanalla tarkoitetaan kaikenlaisia perheitä, joissa aikuisilla on ollut aikaisempia parisuhteita, joihin on syntynyt lapsia. (Väestötutkimuslaitos 2016, viitattu 13.10.2019.)

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2014 uusperheitä oli Suomessa 52 207 kappaletta, mikä on 9 prosenttia kaikista lapsiperheistä. Tilastoissa lapsi määritellään kuulumaan vain yhteen talouteen, vaikka hän todellisuudessa asuisikin kahdessa taloudessa. Uusperheiden määrä on kasvanut hitaasti 1990-luvulta, jolloin uusperheiden tilastointi aloitettiin. Viimeisinä vuosina uusperheiden osuus lapsiperheistä on pysytellyt samana. Uusperheissä elävien alaikäisten lasten osuus oli 10,3 prosenttia kaikista lapsista vuonna 2014. (Väestötutkimuslaitos 2016, viitattu 13.10.2019.)

KUVIO 3. Uusperheet perhekoostumuksen (lapsia) mukaan vuonna 2014. (Väestötutkimuslaitos 2016, viitattu 13.10.2019)

Kuviossa 3 näkyy uusperheiden perhekoostumuksen jakauma vuonna 2014. Vajaa 46 prosenttia perheistä on sellaisia, joissa on vain äidin lapsia. Noin 39 prosenttia uusperheistä on äidin lasten ja uusperheen vanhempien yhteisten lasten muodostama perhe. Sen sijaan kuusi prosenttia uusperheistä on sellaisia, joissa on vain isän lapsia, ja noin neljä prosenttia uusperheistä koostuu isän lapsista ja yhteisistä lapsista. Äidin, isän ja yhteisten lasten perheitä on melko vähän, vain kaksi prosenttia. (Väestötutkimuslaitos 2016, viitattu 13.10.2019.)

3.3 Yksinhuoltajuus Suomessa

Yksinhuoltajaperheiden osuus lapsiperheistä on kaksinkertaistunut 1970-luvulta lähtien. 2000-luvulla yksinhuoltajaperheiden osuus lapsiperheistä on pysytellyt suunnilleen samalla tasolla. Lapsiperheistä lähes 120 000 eli noin 20 prosenttia oli yksinhuoltajaperheitä vuonna 2014. Vuonna 2014 yksinhuoltajaäitejä oli 103 115 eli 18 prosenttia kaikista lapsiperheistä, kun taas yksinhuoltajaisien osuus oli 16 430 eli noin kolme prosenttia. Äidit siis toimivat useammin yksinhuoltajina. Täytyy kuitenkin muistaa, että suurimmassa osassa yksinhuoltajaperheistä myös etävanhempi osallistuu lapsen hoitoon ja todellisuudessa lapsi asuu usein ainakin osan ajasta myös etävanhemman luona. (Väestöntutkimuslaitos 2019, viitattu 13.10.2019.)

Yhden vanhemman perheiden yleisyys vaihtelee selvästi alueittain. Eniten vuonna 2012 yhden vanhemman lapsiperheitä on Päijät-Hämeessä (22,8 %) ja Uudellamaalla (22,6 %). Helsingissä jo noin kolmasosa kaikista lapsiperheistä on yhden vanhemman perheitä. (Pienperheyhdistys ry 2019; Väestöntutkimuslaitos 2019, viitattu 13.10.2019)

Yksinhuoltajaperheiden köyhyys on kasvanut viime vuosien aikana huomattavassa määrin. 23,4 prosenttia yhden vanhemman perheistä saa toimeentulotukea. Avio- ja avopareista, joilla on lapsia, toimeentulotukea sai noin neljä prosenttia. Yksinhuoltajaperheistä 27 prosenttia on pienituloisia. Vuonna 2015 Kelan asumistukea sai 246 400 ruokakuntaa. Määrä on suurempi kuin koskaan aikaisemmin. Asumistukea sai 83 600 lapsiperhettä, joista 66 % eli 55 200 oli yksinhuoltajaperheitä. (Pienperheyhdistys ry 2019, viitattu 13.10.2019.)

4 KIRJALLISUUSTERAPIA

Kirjallisuusterapia on suppeasti käsitettynä lukemista ja kirjoittamista erilaisissa ryhmissä, joissa käydään vuorovaikutuksellista keskustelua yleensä koulutetun ohjaajan vetämänä (Linnainmaa 2005, 11). Se on toimintamuoto, jossa kirjallisuutta käytetään apuna parantamisessa tai persoonallisuuden kehittämisessä. Kirjallisuusterapiassa pyritään tukemaan tunteiden käsittelyä ja selviytymiskeinoja sekä uusien oivallusten löytämistä ja muutoksen hyväksymistä. Kirjallisuusterapeutisia menetelmiä työssään käyttävän muun muassa psykologit, terapeutit, lääkärit sekä lastensuojelun henkilökunta. (Heikkilä-Haltonen 2010, 251.)

Kirjallisuusterapia kuuluu luovuusterapeutiseen toimintaan, jollaista on myös kuvataide-, tanssi-, draama-, musiikki-, valokuva- ja elokuvaterapia (Arvola & Mäki 2009, 12). Psykologi Terhikki Linnainmaa (2005, 12) on määritellyt kirjallisuusterapian laajemmin näin:

Kirjallisuusterapia on sateenvarjokäsite, jonka alla on monenlaista lukemista ja kirjoittamista aina päiväkirjan kirjoittamisesta vuorovaikutuksellisissa ryhmissä lukemiseen tai kirjoittamiseen. Myös audiovisuaalista tai muuta vastaavaa aineistoa voidaan käyttää. Tavoite voi olla terapeutin tai osallistujan valinnan mahdollisuuksien lisääminen tunteiden, asenteiden ja oivallusten saadessa kasvupohjaa kirjoittamisesta tai kerronnallisesta materiaalista.

Linnainmaan (2005, 12) mukaan kirjallisuusterapian päätavoitteena on muutos. Muutoksen välineinä voidaan käyttää kirjallisten tekstien ohella muitakin materiaalia, kuten elokuvia, valokuvia ja muistoesineitä. Tekstimateriaalina käytetään yleensä kaunokirjallisia tekstejä ja runoja, mutta myös muun muassa erilaiset itsehoito-oppaat, lehtileikkeet ja tietokirjallisuus sopivat hyvin. Terapeutin toiminta tähtää tekstin tunnelmien ja teemojen tarkasteluun, minkä kautta osallistuja pystyy tiedostamaan omat tunteensa. Myös omaelämäkertakirjoittaminen voidaan lukea kirjallisuusterapeutiseksi toiminnaksi, sillä se nostaa esiin ajatuksia, jotka voivat johtaa muutokseen ja auttaa kipeiden asioiden käsittelyssä. (Linnainmaa 2005, 12-13.)

Linnainmaan (2005, 13) mukaan suomalaisessa kulttuuriperinteessä on paljon kuvauksia ”sanan mahdista”, parantavasta sanasta, sillä jo Kalevalassa esiintyy parantavia loitsuja ja rukouksia. Antiikin ajan klassikoteoksessa Runousoppi Aristoteles puhuu katharsiksesta, puhdistavasta ja parantavasta oivalluksesta, joka syntyy tragedian kautta.

Nykyaikainen kirjallisuusterapia pohjautuu 1800- ja 1900-luvun eurooppalaisiin filosofisiin suuntauksiin, joista yksi alan merkittävimmistä on ollut Roland Barthes (1915-1980). Barthesin mukaan suuria tunteita ei pidä selittää tai analysoida teoreettisesti, vaan niitä voidaan ainoastaan kuvata samoin kuin suuret runoilijat ovat tehneet kautta aikojen. Barthesin ajatuksia on siteerattu joissakin kirjallisuusterapian oppikirjoissa. (Linnainmaa 2005, 13.) Linnainmaan (2005, 14-15) mukaan kirjallisuusterapiassa on aineksia useista teoreettisista suuntauksista. Sillä ei ole varsinaisia oppi-isiä tai guruja, vaikka joitakin sen syntyyn vaikuttaneita nimiä voidaan kuitenkin mainita: muun muassa Sigmund Freud, C.G. Jung, Alfred Adler ja Fritz Perls ovat vaikuttaneet kirjallisuusterapian kehittämiseen.

Alan tutkimus on keskittynyt pitkälti Yhdysvaltoihin sekä 1980-luvulta lähtien myös Iso-Britanniaan (Lehtovuori 2010, viitattu 13.10.2019). Ensimmäinen kirjallisuusterapia-alan yhdistys The Association for Poetry Therapy perustettiin vuonna 1969 Yhdysvalloissa (Ihanus 2002, 7). Yhdysvalloissa runoutta on käytetty hoidollisiin tarkoituksiin osana mielenterveytyötä jo 1800-luvun alusta alkaen. Ensimmäisen maailmansodan aikana sotainvalideja ohjattiin lukuterapian pariin. Suomessa kiinnostus kirjallisuusterapiaa kohtaan alkoi 1970-luvulla. (Linnainmaa 2005, 16-17.) Kirjallisuusterapia-alan ensimmäinen yhdistys Euroopassa perustettiin Suomeen vuonna 1981, kun Suomen kirjallisuusterapiayhdistys aloitti toimintansa (Ihanus 2002, 8).

4.1 Lasten ja nuorten kirjallisuusterapia

Sadut ja tarinat ovat kautta aikojen antaneet lapsille viihdykettä, lohtua sekä olleet apuna opetuksessa. Lapset myös tuottavat itse tarinoita osana leikkiä. Tarinoita on käytetty myös terapeuttisissa tarkoituksissa, mutta varsinainen lasten ja nuorten kirjallisuusterapia on Suomessakin melko uusi käsite. Lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan pätee pitkälti samat asiat kuin perinteiseen kirjallisuusterapiaan: se pyrkii auttamaan esimerkiksi kriisin läpikäymisessä ja ennaltaehkäisemään mielenterveyden häiriöitä. (Mäki & Kinnunen 2002, 35-36.) Pirjo Arvola ja Silja Mäki (2009, 13) määrittelevät lasten ja nuorten kirjallisuusterapian näin:

Lasten ja nuorten kirjallisuusterapia on luovien terapioiden muoto, jossa satuja, tarinoita ja muita tekstejä sekä lasten ja nuorten omia suullisia ja kirjallisia tuotoksia käytetään sekä ennaltaehkäisevästi kasvun ja kehityksen apuna että kuntouttavina ja parantavina välineinä.

Kirjallisuusterapiaa voidaan hyödyntää lasten kanssa työskentelyssä yksilö- tai ryhmäterapiassa. Näitä menetelmiä voidaan käyttää muun muassa sairaaloissa, lastensuojelulaitoksissa, kouluissa, päiväkodeissa sekä sanataideopetuksessa. Menetelmiä voidaan myös yhdistää muihin taideterapiamuotoihin sekä toimintaterapiaan. Myös perheterapiassa voidaan käyttää kirjallisuusterapeuttisia menetelmiä. Satujen ja tarinoiden käyttöä kuntouttavassa toiminnassa voidaan kutsua erilaisilla nimillä, kuten biblioterapia, satuterapia, sanataideterapia, tarinaterapia ja kerrontaterapia. (Arvola & Mäki 2009, 13-14.)

Arvola ja Mäki (2009, 15-16) käyvät läpi Arleen McCarthy-Hynesin ja Mary Hynes-Berryn esittämän vuorovaikutuksellisen kirjallisuusterapian neliportaisen prosessin, joka on työskentelyn taustalla niin lapsilla kuin aikuisillakin. Prosessin neljä vaihetta ovat tunnistaminen, tarkastelu, vastakkain asettaminen ja omaan elämään soveltaminen. Tunnistamisen vaiheessa lapsi tai nuori usein tunnistaa sadussa tai muussa tekstissä jotain häntä koskettavaa tai hänelle tuttua. Tarkastelun vaiheessa hän tutkii, miten asia liittyy hänen kokemuksiinsa. Vastakkain asettamisen vaiheessa hän peilaa havaintojaan ja kokemustaan toisten ryhmän jäsenten havaintoihin keskustelemalla yhdessä terapeutin kanssa. Lapsi tai nuori voi pysyä tekstin suojassa haluamansa ajan. Neljännessä vaiheessa hän voi siirtyä henkilökohtaiselle tasolle, kun tuntee olevansa siihen valmis. Siinä hän voi puhua omaan elämäänsä liittyvistä asioista ja kokemuksista. Tässä vaiheessa lapsi tai nuori on kokenut oivaltamisen tunteen ja hänen toimintamallinsa muuttuu. Lapsen vuorovaikutustaidot myös paranevat, ja hän saattaa esimerkiksi uskaltautua tilanteisiin, joita hän on aiemmin vältellyt. Parhaimmassa tapauksessa lapsi tai nuori saattaa ymmärtää paremmin perhetilannettaan, olla sinut omien tunteidensa kanssa ja lakata syyttämästä itseään.

4.2 Kirjallisuusterapeuttisen aineiston valinta

Riitta Papunen (2005, 238) käsittelee tekstissään ”Kirjallisuusterapeuttisen aineiston valinta” kirjallisuusterapiaryhmässä käytettävää aineistoa, mutta mielestäni hänen ohjeitaan voi soveltaa myös valikoimabibliografian aineiston valinnassa. Papunen korostaa sitä, miten aineistoa valittaessa on otettava huomioon ne elämänolosuhteet, joista osallistujat tulevat. On myös osattava arvioida aineiston sisältöä sen mukaan, miten hyvin se puhuttelee osallistujia ja millaiselle tekstin tyyliille, muodolle ja lajille he ovat vastaanottavia.

Papusen (2002, 235-236) mukaan kirjallisuusterapeuttisen aineiston valinnassa on tärkeää, että se tukee kehitys- tai parantumisprosessia. Aineistossa tulisi olla sellaisia ominaisuuksia, jotka herättävät yksilössä reaktioita. Yksilö voi esimerkiksi tunnistaa joko omia tai läheistensä piirteitä tai ajatus- ja toimintatapoja, tunteita ja asenteita. Tällöin yksilö voi samaistua tekstissä kuvattuihin aiheisiin ja kokea uudelleen ne samat tunteet, joita tilanne hänessä herättää. Kun yksilön kokemaa vaikeaa tilannetta on saanut tekstissä sanallisen ja konkreettisen muodon, voi hän kokea tilanteen uudelleen ja saada nyt mahdollisuuden tarkastella omaa reaktiotaan oman hyvinvointinsa kannalta.

Teksti ja sen myötä syntynyt keskustelu voivat avata uusia mahdollisuuksia tarkastella omaa käyttäytymistä ja sitä kautta synnyttää halun muutokseen. Esimerkiksi tulkinta muiden käytöksestä voi muuttua tai myötätunto itseä tai muita kohtaan voi kasvaa näiden havaintojen myötä. Lisäksi teksti ja keskustelu voivat antaa voimavaroja ongelmien ratkaisuun jatkossa, kun ongelmia ei enää tarvitse paeta. Jos jokin tekstin osa synnyttää voimakkaan ja välittömän tunnereaktion, se voi auttaa tiedostamaan syitä omaan reagoitintapaansa. Tämä kuitenkin edellyttää osallistujalta halua tarkastella omia tunteita ja reaktioita. (Papunen 2002, 236-237.)

Lasten ja nuorten kirjallisuusterapiassa on erityisen tärkeää huomata se tapa, jolla sisältö on esitetty. Lapset ja nuoret esimerkiksi tylsistyvät herkästi tai saattavat pitää aineistoa liian vakavana. Lapsille voi myös olla vaikeaa puhua suoraan itseään tai perhettään koskevista ongelmista, joten olisi hyvä, että valikoimassa olisi mukana aineistoa, joka vertauskuvallisesti tai muulla tavoin kiertäen käsittelee tiettyä aihealuetta. Aineistoa kootessa on myös tärkeää ottaa huomioon erilaiset lukutaidon tasot; mekaaninen peruslukutaito voi olla heikko niin lapsilla kuin vaikkapa oppimisvaikeuksista kärsivällä aikuisellakin. Tällöin kirjallisen aineiston kahlaaminen lävitse voi olla hankalaa ja turhauttavaa. Osallistuja ei myöskään välttämättä jaksa reagoida tekstiin eikä kykene tunnistamaan tekstistä itselleen tuttuja piirteitä. (Papunen 2002, 241-242.)

Kirjallisuusterapeuttinen aineisto sopii hyvin tutkittaessa kielteisiä tunteita. Papunen (2005, 268) korostaa kuitenkin, ettei teos itsessään saa väittää, että kielteinen reaktio on välttämätön. Se ei saa lisätä osallistujien ahdistuksen tai epätoivon tunteita. Hyvä kirjallisuusterapeuttinen aineisto sen sijaan auttaa tunnistamaan negatiivisia tunteita tavalla, joka auttaa osallistujaa saamaan oivalluksia ja sitä kautta ymmärtämään käyttäytymismalliaan ja mahdollisesti muuttamaan asennettaan.

4.3 Täsmäkirjat apuna tunteiden käsittelyssä

Kuvakirjat ovat hyvä apu lapsille tunteiden tunnistamisen opettelussa. Niitä lukemalla lapsi voi muun muassa oppia kykyä ottaa toiset huomioon. Tutkimusten mukaan varhaislapsuuden lukuharrastus lisää lapsen sanavalmiutta ja taitoa tulla toimeen muiden kanssa. Tunnekasvattaminen on ollut viime vuosina yhä suositumpi aihe lasten kuvakirjoissa. Tämä näkyy muun muassa käännöskuvakirjoissa, joissa vanhemmuus on etäännytetty eläinten maailmaan. Nykyään uusimmissa kuvakirjoissa lapsisankari saa näyttää tunteensa avoimesti; saa itkeä, suuttua ja uhmata ilman että lapsen ja vanhemman tunnesuhde kärsii. Realistissa kuvakirjoissa käsitellään usein lapsen arkeen kuuluvia ohimeneviä ongelmia, kuten nukkumaanmenon vaikeutta, sisaruskateutta ja pimeän pelkoa. (Heikkilä-Halttunen 2015, 49-50.)

Kirjoja, joissa kuvataan lapsen tai nuoren arkielämään liittyviä asioita tiettyyn teemaan liittyen, kutsutaan täsmäkirjoiksi. 1960- ja 1970-luvulla lastenkirjallisuudessa keskityttiin asiallisen informaation levittämiseen. Satuihin sen sijaan suhtauduttiin kriittisesti. Lastenkirjoissa kerrottiin arkisista asioista, kuten hammaslääkärillä käynnistä. Lastenkirjallisuuden realismia perusteltiin myös ideologioilla ja poliittisilla syillä. Tällainen realistinen suuntaus lastenkirjallisuudessa aloitti täsmäkirjojen kehityksen. (Mäki & Arvola 2009, 28-29.)

Nykyään täsmäkirjojen teemat liittyvät enemmän lapsille vaikeisiin asioihin, jotka vaativat käsittelyä. Täsmäkirjat tarjoavat lapselle tai nuorelle lohtua, ymmärrystä ja konkreettista apua erilaisten kriisien ja pitkäkestoisten traumojen käsittelyyn. Vanhemmat käyttävät lastenkasvatuksessa koko ajan enemmän kirjallisuusterapeuttisia menetelmiä. Lapsille luetaan paljon, ja heidän kanssaan keskustellaan yhdessä käsittelyä kaipaavista aiheista. Täsmäkirjoiksi sopivia kirjoja myös julkaistaan yhä enemmän. Tämä suuntaus on merkki siitä, että moniin perhettä koskeviin kysymyksiin haetaan apua kirjastoista ja kirjakaupoista. Kirjaston henkilökunta on perehtynyt lastenkirjallisuuden sisältöihin, ja kirjastosta löytyy erilaisia aiheuutteloita perheiden avuksi. (Mäki & Arvola 2009, 29.)

Aikuisen on osattava myötäelää lapsen mukana ja vaistota, milloin on oikea hetki vaikean aiheen käsittelyyn. Kun kriisi on kaikista akuuteimmassa vaiheessa, voi olla hyvä, että lapsen lohduttomuutta helpotetaan toisen aihepiirin kirjoilla. Heikkilä-Halttusen (2015, 56) mukaan esimerkiksi erotilanteessa lasta voi lohduttaa, jos hänelle luetaan vaikkapa tarinoita eläinemon ja poikasen välistä kiintymyksestä.

Käsitys siitä, kuinka hyvin lapsi kykenee ymmärtämään vaikeita aiheita, on vaihdellut eri aikoina. Vielä sata vuotta sitten lastenkirjallisuuden päätehtävänä pidettiin opettamista. Sotavuosina lastenkirjallisuudessa korostettiin isänmaallisuutta ja lasten reippautta ja työteliäisyyttä. Sotavuosien jälkeen lapsikuva lastenkirjallisuudessa muuttui ja lapsella oli taas lupa leikkiä. Nykypäivänä lastenkirjallisuudessa luotetaan lapsen kykyyn käsitellä myös hankalia aiheita, mutta samalla on myös ensiarvoisen tärkeää, että niitä käsitellään yhdessä aikuisen kanssa keskustellen. (Heikkilä-Halttunen 2015, 56.)

5 ENSI- JA TURVAKOTIEN LIITTO

Ensi- ja turvakotien liitto on valtakunnallinen lapsi- ja perhejärjestö, joka auttaa vaikeissa oloissa eläviä lapsia ja perheitä sekä tekee perheväkivaltaa ehkäisevää työtä (Ensi- ja turvakotien liitto 2019a, viitattu 3.10.2019). Ensi- ja turvakotien liiton 30 jäsenyhdistystä eri puolella Suomea auttavat vuosittain yli 10 000 vaikeuksissa olevaa henkilöä. Jäsenyhdistykset ylläpitävät yhdeksää ensikotia, joista yksi on Vanajan avovankilassa, kuutta päihdeongelmien hoitoon erikoistunutta ensikotia ja kolmeatoista turvakotia. Kaiken kaikkiaan 70 vuoden aikana turvakodeista on saanut suojaa 79 000 perhe- ja parisuhdeväkivallan uhria. Heistä lapsia on ollut yli 40 000. (Ensi- ja turvakotien liitto 2015, viitattu 3.10.2019.)

Liiton erityisiä osaamisalueita ovat muun muassa perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy, päihteitä käyttävien odottavien äitien kuntoutus, eroavien lapsiperheiden auttaminen sekä miestyö. Liitto pyrkii toiminnallaan toteuttamaan lapsen etua. Vauvaperheitä liitto tukee muun muassa ensikotien ja päiväryhmien avulla. Sen lisäksi asiakkaille on tarjolla esimerkiksi Baby blues -työntekijä, joka auttaa huonosti nukkuvan vauvan kanssa sekä unichat, jossa perheet voivat hakea nimettömistä apua ja vertaistukea vauvan uneen ja väsymykseen liittyvissä kysymyksissä. Väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneet henkilöt saavat apua turvakodeista, joita on 13 kappaletta eri puolilla Suomea. Turvakotiin saapuneista 43% viettää siellä alle viikon. Asiakkaista 64% tulee turvakotiin ensimmäistä kertaa. Joka viides hakee apua toista kertaa. Liitto tarjoaa myös väkivaltatyön avopalveluita sekä nettiturvakoti-palvelua. (Ensi- ja turvakotien liitto 2017, viitattu 3.10.2019.)

Ensi- ja turvakotien liitto myös tukee yhdistysten kansalais- ja vapaaehtoistoimintaa. Perheiden tukena on yli 1300 vapaaehtoista, jotka toimivat muun muassa tukihenkilöinä, tapahtumajärjestäjinä ja varainhankkijoina. (Ensi- ja turvakotien liitto 2015, viitattu 3.10.2019.)

5.1 Historia

Vuonna 1945 talousneuvos Miina Sillanpää perusti Ensikotien liiton yksin odottavien naisten avuksi. Myöhemmin nimi muutettiin Ensi- ja turvakotien liitoksi. Liiton tarkoituksena oli auttaa ”ahdinkoon ajautuneita” naisia, eli aviottomia naisia, jotka odottivat yksin lasta. (Aunila 2013, viitattu 3.10.2019.) 1900-luvun alussa noin seitsemän prosenttia lapsista syntyi avioliiton ulkopuolella.

Kaupungeissa luku oli huomattavasti korkeampi, jopa kaksikymmentä prosenttia. Perustaja Miina Sillanpää kiteytti liiton tarkoituksen: ”Pelastamalla äiti pelastetaan lapsi. Jokainen lapsi on pelastettava elämälle.” (Miina Sillanpään Seura 2019, viitattu 3.10.2019.)

Vuosisadan vaihteessa naimattomien äitien ja aviottomien lasten asema oli polttava ongelma, sillä avioliiton ulkopuolinen raskaus oli suuri häpeä ja sitä pidettiin osoituksena epäsideellisuudesta. Palvelijattaret usein irtisanottiin perheistä raskauden tultua ilmi, vaikka monessa tapauksessa perheen isä tai poika saattoi olla raskauden aiheuttaja. Avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen kohtalo oli usein huono: isättömyyden vuoksi he joutuivat kantamaan koko ikänsä epäsideellisuuden leimaa. Erityisesti maaseudulla aviottomien lasten tilanne oli ankea. Pahimmassa tapauksessa kunta saattoi myydä heidät eniten tarjoavalle henkilölle, jonka palvelijana lapsi joutui toimimaan ilman korvausta täysi-ikäiseksi asti. Lisäksi tuohon aikaan lapsikuolleisuus oli korkea. Esimerkiksi Helsingissä joka viides avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi kuoli ensimmäisen ikävuotensa aikana. (Miina Sillanpään Seura 2019, viitattu 3.10.2019.)

Ensimmäisen kerran ensikotien perustamisesta oli puhuttu jo vuonna 1907, kun eduskuntaan valitut sosialidemokraattiset naiset tekivät aloitteen aviottomille äideille ja heidän lapsilleen perustettavista suojakodeista. Miina Sillanpää oli yksi aloitteen allekirjoittajista. Aloite kuitenkin hylättiin, mutta sosialidemokraattiset naiset jatkoivat työskentelyä asian parissa. Vasta vuonna 1930 asia alkoi lopulta edetä, ja vuonna 1942 ensimmäinen ensikoti avattiin Helsingissä. Sen jälkeen ensikoteja perustettiin vuonna 1948 Ouluun sekä vuonna 1951 Turkuun ja Tampereelle. Miina Sillanpää toimi Ensi- ja turvakotien liiton puheenjohtajana aina kuolemaansa asti vuonna 1952. (Miina Sillanpään Seura 2019, viitattu 3.10.2019.)

5.2 Ero lapsiperheessä -toiminta

Ensi- ja turvakotien liitto tarjoaa tukea eroa harkitseville ja eronneille vanhemmille sekä uusperheille yksilötuen ja perhetapaamisten kautta. Liiton mukaan sovinnollinen ero ja lapsen suhteen säilyminen molempiin vanhempiin on lapselle tärkeää. Vanhemmuutta eron jälkeen tuetaan liitossa monin tavoin: Ero lapsiperheessä -toiminta tarjoaa vertaisryhmätoimintaa vanhemmille ja lapsille erotilanteen käsittelyn tueksi ja sovinnollisen yhteistyövanhemmuuden turvaamiseksi. (Ensi- ja turvakotien liitto 2017, viitattu 3.10.2019.)

Liitto järjestää Eroneuvo-tilaisuuksia eri puolella Suomea. Niissä saa tietoa ja tukea erosta selviämiseen ja eron jälkeiseen vanhemmuuteen. Vertaiskahvila-tilaisuuksissa eroa pohtivat tai eronneet vanhemmat tapaavat vapaaehtoisia kahvin merkeissä. Tilaisuudet tarjoavat mahdollisuuden keskusteluun ja asian käsittelyyn sellaisen henkilön kanssa, joka on itse kokenut saman. Eropalveluissa on tarjolla myös Apua eroon -chat, jossa voi keskustella nimettömästi eroauttamisen ammattilaisten kanssa. Lisäksi verkon kautta voi kuunnella eroamiseen liittyviä Facebook-livelähetyksiä, podcasteja tai katsoa videotallenteita. (Ensi- ja turvakotien liitto 2019b, viitattu 3.10.2019.)

Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistykset tarjoavat lapsille ja nuorille tarkoitettuja erovertaisryhmiä, joissa voi käsitellä muuttunutta perhetilannetta muiden samassa tilanteessa olevien kanssa. Ryhmät ovat ammattilaisten ohjaamia ja toiminnallisia, ja niissä pyritään tukemaan lapsen omia voimavaroja. Tapaamispaikkatoiminta on ammatillisesti ohjattu palvelu, joka mahdollistaa lapsen ja hänestä erossa asuvan vanhemman turvallisen tapaamisen. Tapaamisten tavoitteena on tukea lapsen ja tapaajavanhemman suhdetta. (Ensi- ja turvakotien liitto 2019b, viitattu 3.10.2019.)

Vuonna 2017 Ensi- ja turvakotien liitto järjesti 65 Eroneuvo-tilaisuutta ja 56 Vertaiskahvila-tilaisuutta. Pitkäkestoisempiin Vanhemman neuvo -ryhmiin osallistui 88 vanhempaa. Lisäksi yhdistysten tapaamispaikoissa toteutui 2940 valvottua tapaamista, 3386 tuettua tapaamista sekä 1144 valvottua vaihtoa. Lisäksi toteutettiin lastenryhmiä sekä aikuisten yksilö – ja paritapaamisia. (Ensi- ja turvakotien liitto 2017, viitattu 3.10.2019.)

6 BIBLIOGRAFIAN KOKOAMISPROSESSI

Halusin tehdä opinnäytetyönä valikoimabibliografian sellaisesta aiheesta, josta voisi olla aidosti hyötyä muille. Lähdin etsimään netin kautta sopivaa toimeksiantajaa, ja löysin Ensi- ja turvakotien liiton sivut. Sain niiden kautta idean ero lapsiperheessä -aiheesta. Olin yhteydessä Ensi- ja turvakotien liittoon ja kysyin, olisiko heillä tarvetta tällaiselle kirjallisuusluettelolle. Onnekseni Ensi- ja turvakotien liiton Ero lapsiperheessä -työryhmä innostui heti ajatuksesta. Kerroin heille tarkemmin suunnitelmastani, ja vaihdettuamme jonkin verran ajatuksia, sovimme työn aikataulusta, kohderyhmästä sekä laajuudesta. Aloitin työn tekemisen alkuvuodesta 2019.

Kirjallisuusluettelon pääasiallisena kohderyhmänä ovat erityisesti eroamassa olevat tai jo eronneet lapsiperheen vanhemmat, jotka etsivät aiheeseen liittyvää kirjallisuutta luettavaksi joko yhdessä lasten kanssa tai vertaistueksi itselleen vaikeassa elämäntilanteessa. Lisäksi luettelosta voivat hyötyä muun muassa eronneiden vanhempien läheiset, terveydenhuollon ammattilaiset, opettajat tai muut lasten ja nuorten parissa työskentelevät henkilöt. Luetteloa voi myös käyttää apuna kirjallisuusterapeuttisessa toiminnassa.

Minulla oli alusta alkaen melko selkeä visio siitä, millaisen kirjallisuusluettelon haluan tehdä. Tärkeimpänä asiana pidin sitä, että luettelo olisi selkeä, infomatiivinen ja visuaalisesti houkutteleva. Halusin myös, että luettelossa on monipuolisesti kirjoja, jotka sopivat niin lapsille, nuorille kuin aikuisillekin. Aikuisten kohdalla rajasin kirjat ainoastaan tietokirjoihin, sillä sopivan kaunokirjallisuuden valitseminen olisi ollut liian työlästä. Lapsille ja nuorille valitsin kuvakirjoja, helppolukuisia kirjoja sekä isommille lapsille soveltuvaa kaunokirjallisuutta. Lisäksi mukana on jonkin verran tietokirjoja ja oppaita, joita lapsi voi lukea yhdessä aikuisen kanssa. Erokirjallisuuden lisäksi mukana on uusperheitä käsittelevää kirjallisuutta lapsille ja aikuisille.

Halusin panostaa erityisesti kirjallisuusluettelon visuaaliseen ilmeeseen, jotta se houkuttelisi lukemaan. Kirjallisuusluettelon kansikuvassa ja sivujen taustalla toistuu vaaleanvihreä lehtikuvio, jonka tein kuvanmuokkausohjelmalla. Fontin valinnassa ratkaisi selkeys ja luettavuus. Laitoin jokaiselle sivulle noin 2-3 kansikuvaa kirjoista lisäämään houkuttelevuutta. Tekstiosioon laitoin kirjan bibliografiset tiedot sekä lyhyen esittelyn kirjasta. Kirjallisuusluettelon lopusta löytyy vielä hakemistot tekijän ja teoksen nimen mukaan.

Kaikki valitsemani kirjat ovat suomenkielisiä, ja ne on julkaistu vuosina 1990-2019. Vanhempaa kirjallisuutta en halunnut ottaa mukaan, sillä niiden saatavuus olisi ollut vaikeampaa ja niiden sisältö ei välttämättä olisi ollut relevanttia enää nykypäivänä. Lopullisessa kirjallisuusluettelossa on mukana yhteensä 70 kirjaa, joista 29 on aikuisten tietokirjoja ja loput 41 lasten ja nuorten kirjoja.

Jaottelin kirjat kuuteen osioon seuraavalla tavalla:

- 1) Lasten kuvakirjat
- 2) Aikuisen ja lapsen keskustelun avuksi
- 3) Lasten ja nuorten kaunokirjallisuus
- 4) Tietokirjoja aikuisille
- 5) Uusperheet: kirjoja lapsille ja nuorille
- 6) Uusperheet: tietokirjoja aikuisille

6.1 Tiedonhakuprosessi

Lähdin työstämään tiedonhakuprosessia miettimällä ensin sopivia hakusanoja. Koska aihe on melko rajattu, en onneksi tarvinnut kovin montaa erilaista hakusanaa. Käytin apunani Finto.fi-asiasanastopalvelua ja sen lisäksi hain Outi-tietokannasta muutaman eroamista käsittelevän kirjan tiedot, joista löysin lisää sopivia hakusanoja käytettäväksi.

Käytin hakusanoina muun muassa seuraavia yhdistelmiä: eroaminen AND lapset, avioero AND lapset, avioero AND lapsen asema, eroaminen AND lapsiperheet. Lisäksi hain myös hakusanoilla avioerolapset, uusperheet ja eronneet. Näitä hakusanoja yhdistelemällä sain toivottuja hakutuloksia.

Koska etsin ainoastaan lapsiperheiden eroon ja uusperheisiin liittyvää kirjallisuutta, itse tiedonhaku oli melko helppoa. Aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ei ole julkaistu valtavia määriä, joten sain hakutulokset pysymään sopivina rajaamalla teosten julkaisuaikaa, kieltä ja jättämällä aikuisten kaunokirjallisuuden pois. Hakutuloksia selaamalla pystyi melko helposti jo huomaamaan, onko teos relevantti vai ei.

Aiheet

avioero → lapsen asema
lapset → kokemukset → avioero
auttaminen
lapset → tukeminen
henkinen tuki → lapset → avioero
vertaistuki → avioero → lapset
vertaisryhmät

KUVIO 4. Esimerkki asiasanoista teoksessa *“Millan äiti ja isä eroavat: miten lasta voi auttaa vanhempien erotessa”* (Outi-kirjastot 2019, viitattu 14.10.2019)

Kuviossa 4 näkyy Outi-verkkokirjaston asiasanoitus Sirkku Niemelän ja Aino Kääriäisen teokselle *Millan äiti ja isä eroavat: miten lasta voi auttaa vanhempien erotessa* (2008). Asiasanat kuvaavat hyvin teoksen sisältöä, joten niiden perusteella teos vaikuttaa valikoimabibliografiaan sopivalta. Lainasin teoksen itselleni ja tutustuttuani siihen pystyin toteamaan, että kirja tosiaan on oikein hyvä valinta bibliografiaan.

Käytin tiedonhaussa pääasiassa Outi-kirjastojen tietokantaa, koska halusin saada kirjat helposti lainattua itselleni. Outi-kirjastojen kelluva kokoelma takasi sen, että kirjoja löytyi todella hyvin eri kirjastoista. Ainoastaan muutama lastenkirja oli sellainen, että sitä ei löytynyt mistään Outi-kirjastosta tai sitä oli vain yksi kappale, joka oli jo lainassa. Yksi tällainen kirja oli esimerkiksi Outi Huuskosen lastenkirja *Piksu Pikkusimpukan elämänmuutos* (2007), joka mainitaan Päivi Heikkilä-Halttusen teoksessa *Minttu, Jason ja Peikonhäntä: Lasten kuvakirjoja kipeistä aiheista* (2010). Pystyin siis luottamaan kirjan sopivuuteen sen perusteella, että sitä suositeltiin laadukkaassa lähdekirjallisuudessa.

6.2 Bibliografian laadinta Korsunovin periaatteiden mukaan

Käsittelin Korsunovin hahmottamaa bibliografian laadintaa tarkemmin kohdassa 2.1. Omassa työssäni nämä periaatteet toimivat myös hyvänä apuna. Ensimmäisenä oli vuorossa valmisteluvaihe. Valitsin aluksi opinnäytetyön aiheen ja otin yhteyttä toimeksiantajaan, keskustelin heidän kanssaan työn aikataulusta ja tavoitteista. Sovimme työn laajuuden sekä keskustelimme kohderyhmästä. Tässä vaiheessa sovimme myös siitä, että työ tulee näkyviin Ensi- ja turvakotien

liiton nettisivuille, jossa se on vapaasti kaikkien saatavilla. Luettelon voi myös tulostaa, ja näin ollen se toimii myös paperisena versiona. Suunnittelin työskentelylle aikataulun sekä aloitin kokoamaan aineistoa.

Analyttisessä vaiheessa aloin etsiä valikoimaluetteloon sopivia teoksia erilaisten tiedonhakuohjelmien avulla. Päätin heti alussa, että pyrin etsimään kaikki luettelossa olevat kirjat käsiini ja selaamaan tai lukemaan ne läpi. Osan kirjoista löysin helposti suoraan kirjaston hyllystä ollessani työharjoittelussa Limingan kirjastossa. Tämä vaati ainoastaan lyhyen tiedonhaun Outi-kirjastojen kirjastojärjestelmästä. Osan kirjoista jouduin tilaamaan muista kirjastoista. Aloin myös samalla kerätä aiheeseen liittyvää lähdekirjallisuutta ja perehtyä muihin samantapaisiin opinnäytteihin. Valikoimabibliografioita ei ole tehty kovin paljon viime vuosina, mutta ne muutamat muut Oulun ammattikorkeakoulussa tehdyt työt olivat todella hyvin tehtyjä, ja niistä oli paljon apua omassa työssäni. Saatuaani aineistoa käsiini, perehdyin niihin ja aloin tehdä karsintaa sen mukaan, oliko teos valikoimaluetteloon sopiva vai ei.

Synteesivaiheessa tein aineiston lopullisen valinnan. Tämä tarkoitti sitä, että luin tai selasin läpi kaikki käsiini saamat teokset ja tein sen perusteella päätöksen siitä, oliko teos luetteloon sopiva. Suurin osa löytämistäni kirjoista oli sopivia. Hylkäsin yhteensä noin 15 teosta. Syinä karsintaan olivat muun muassa liian hengellinen lähestymistapa aiheeseen tai liian sekava rakenne tai kirjoitustyyli. Tietokirjoissa halusin suosia selkeitä ja ymmärrettäviä teoksia ja välttää liian tieteellisiä teoksia. Joissakin kirjoissa taas eroaminen ei ollut niin suuressa osassa kuin teoksen kuvailun perusteella olisin luullut. Valinnan jälkeen aloin koota kaikista teoksista listaa, johon merkitsin niiden bibliografiset tiedot, kirjoitin lyhyet kuvaukset sekä etsin kansikuvat. Tässä vaiheessa myös jaottelin kirjat sopiviin osioihin. Kirjallisuusluettelon visuaalinen ilme alkoi hahmottua.

Yhteenvetovaiheessa kirjoitin työlle esipuheen, tein viimeistelyjä lopulliseen luetteloon, tarkistin yksityiskohtia sekä tein viimeiset visuaalisen puolen työt (kansikuva, yhteinen ilme fonttien ja kuvien avulla). Kun sivunumerot olivat valmiit, tein luettelon loppuun tulevat teos- ja tekijähakemistot. Olin myös yhteydessä toimeksiantajaan ja kerroin heille työn valmistumisesta. Toukokuussa 2019 lähetin Ensi- ja turvakotien liiton Ero lapsiperheessä -työryhmälle lopullisen valikoimaluettelon. Sain työstäni positiivista palautetta ja kiitosta, ja se lisättiin Ensi- ja turvakotien liiton Apua eroon -sivustolle, jossa se on kaikkien saatavilla. Toivon vilpittömästi, että työstäni on hyötyä mahdollisimman monelle eroa läpikäyväälle lapsiperheelle, heidän läheisilleen tai ammattilaiselle, jotka kohtaavat työssään eronneita tai eronneiden perheiden lapsia.

7 POHDINTA

Opinnäytetyöni aiheena oli koota valikoimabibliografia, joka käsittelee lapsiperheiden eroa ja uusperheitä. Työn toimeksiantajana toimi Ensi- ja turvakotien liitto, ja valmis valikoimabibliografia löytyy heidän Apueroon.fi-sivustoltaan. Tavoitteenani oli laatia monipuolinen, selkeä ja informatiivinen valikoimaluettelo, joka olisi myös visuaalisesti tyylikäs ja houkutteleva. Pyrin tutustumaan kaikkiin luettelossa esittelemiini kirjoihin joko lukemalla ne tai selaamalla läpi, jotta voin mennä takuuseen kirjojen sopivuudesta luetteloon. Tämä tavoite toteutui muutamaa kirjaa lukuun ottamatta. Nekin kirjat, joita en päässyt lukemaan, olen todennut jollain muulla tavalla sopiviksi.

Tietoperustani on mielestäni kattava ja tukee hyvin aihetta. Halusin painottaa tietoperustassa erityisesti valikoimabibliografian merkitystä lapsiperheille kirjallisuusterapian näkökulmasta; miten kirjallisuus voi auttaa perheitä käsittelemään vaikeaa tilannetta ja mitä hyötyä täsmäkirjallisuuden lukemisesta voi olla lapsille. Toivon suuresti, että kirjallisuusluettelosta on konkreettista apua erityisesti lapsiperheille, jotka kaipaavat vertaistukea ja lohdutusta vaikeaan tilanteeseen.

Käytin bibliografian tekemisen apuna Korsunovin hahmottamia bibliografian laadinnan periaatteita, jotka Forsman esittelee teoksessaan. Lisäksi hyödynsin Riitta Papusen esittämiä vinkkejä kirjallisuusterapeuttisen aineiston valintaan. Koin näiden kummankin ohjeistuksen helpottavan työtäni ja auttavan hahmottamaan sitä, millaiseen lopputulokseen haluan päästä.

Haastavinta opinnäytetyön tekemisessä oli löytää lähdekirjallisuutta bibliografioihin liittyen. Käyttämäni Forsmanin teos Savitaulusta tietokoneeseen (1985) on kattava ja edelleen relevantti, mutta olisin halunnut löytää sen lisäksi toisen, mielellään tuoreemman teoksen lähteeksi. Löysin tietokannoista muutamia mielenkiintoisia englanninkielisiä teoksia ja artikkeleita, mutta en valitettavasti onnistunut saamaan niitä käsiini. Sen vuoksi päädyin painottamaan tietoperustassa bibliografian teorian sijaan enemmän kirjallisuusterapeuttista näkökulmaa valikoimabibliografian laatimisessa.

Aikataulullisesti opinnäytetyön tekeminen oli paikoitellen haastavaa, mutta pysyin kuitenkin aikataulussa melko hyvin. Keskityin keväällä 2019 bibliografian tekemiseen, jotta sain sen valmiiksi Ensi- ja turvakotien liitolle lupaamaani aikatauluun mennessä. Vasta sen jälkeen aloin työstää kunolla raporttiosiota. Kummankin osion tekemisessä oli hyvät ja huonot puolensa, mutta itse valikoimabibliografian kokoaminen ja lopulliseen muotoon saaminen olivat minulle kaikista mielisintä

puuhaa, ja huomasin, miten paljon nautin visuaalisesta suunnittelusta. Pidin myös aineiston ko-
koamisesta ja tiedonhausta, vaikka se olikin koko prosessin aikaavievin osuus.

Opin tämän prosessin aikana paljon uutta muun muassa tiedonhausta, graafisesta suunnittelusta
sekä kirjallisuusterapiasta. Oli myös mielenkiintoista tutustua lähde-teoksiin, joissa käsiteltiin lasten
selviytymistä kriisitilanteista. Koen olevani erittäin hyvin perehtynyt 1990- ja 2000-luvulla julka-
istuihin eroa käsitteleviin teoksiin. Kenties tästä on vielä tulevaisuudessa hyötyä työelämässä.

Koen, että tällaisille tiettyyn aihealueeseen keskittyneille valikoimaluetteloille on tarvetta. Jatkossa
tällaisia valikoimabibliografioita voisi tehdä muistakin elämän kriisitilanteista, esimerkiksi päihde-
ongelmista, parisuhdeväkivallasta, lapsettomuudesta tai läheisen sairastumisesta. Näistä aiheista
löytyy varmasti kauno- ja tietokirjallisuutta. Mielestäni valikoimabibliografian aihetta miettiessä olisi
tärkeintä löytää jokin yhdistys tai muu taho, joka voisi saattaa kirjallisuusluettelon oikean
kohderyhmän saataville.

LÄHTEET

Aunila, S. 2013. Ensikoti – taistelu häpeää vastaan. Viitattu 3.10.2019, <https://yle.fi/aihe/artikeli/2007/01/25/ensikoti-taistelu-hapeaa-vastaan>

Castrèn, A-M. 2009. Onko perhettä eron jälkeen? Eroperhe, etäperhe, uusperhe. Helsinki: Gaudamus.

Ensi- ja turvakotien liitto 2015. Ensi- ja turvakotien liiton 70-vuotisjuhlan video. Video. Viitattu 3.10.2019, <https://www.youtube.com/watch?v=CxS-q9fbegc>

Ensi- ja turvakotien liitto 2017. Turvallinen lapsuus tehdään tänään. Verkkoesite. Viitattu 3.10.2019, https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/etkl_vkesite2017_lowres

Ensi- ja turvakotien liitto 2019a. Tietoa liitosta. Viitattu 3.10.2019, <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tietoa-liitosta/>

Ensi- ja turvakotien liitto 2019b. Eroauttaminen. Viitattu 3.10.2019, <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tietoa-liitosta/nain-me-autamme/eroauttaminen/>

Forsman, M. 1985. Savitaulusta tietokoneeseen. Bibliografian perusteita ja teoriaa. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy.

Heikkilä-Halttunen, P. 2015. Lue lapselle! Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen. Helsinki: Atena.

Heikkilä-Halttunen, P. 2010. Minttu, Jason ja Peikönhäntä: lasten kuvakirjoja kipeistä aiheista. Helsinki: Avain.

Ihanus, J. 2002. Esipuhe. Teoksessa Ihanus, J. (toim.) Koskettavat tarinat: Johdantoa kirjallisuusterapiaan, 7-9.

Kääriäinen, A. Ero haastaa vanhemmuuden. 2008. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto, Neuvo-projekti.

Lehtovuori, E. 2010. Voivatko sanat parantaa? Kiiltomato-verkkolehden pääkirjoitus. Viitattu 13.10.2019, <https://kiiltomato.net/voivatko-sanat-parantaa/>

Linnainmaa, T. 2005. Mitä kirjallisuusterapia on? Teoksessa Mäki, S. & Linnainmaa, T. (toim.) Hoitavat sanat. Opas kirjallisuusterapiaan. Helsinki: Duodecim, 11-25.

Miina Sillanpään Seura 2019. Miina ja lapset. Viitattu 3.10.2019, <https://miinasillanpaa-seura.fi/miina-ja-lapset/>

Mäki, S. & Arvola, P. 2009. Satu hoitaa lapsen mieltä. Teoksessa Satu kantaa lasta. Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaa 1. Helsinki: Duodecim, 22-29.

Mäki, S. & Kinnunen, P. 2002. Lasten ja nuorten kirjallisuusterapiasta. Teoksessa Ihanus, J. (toim.) Koskettavat tarinat: Johdantoa kirjallisuusterapiaan. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 35-78.

Niemelä, S. 2019. Mikä suojaa lasta? Väestöliitto. Viitattu 16.9.2019, https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienien_lasten_vanhemmat/lapset_ja_ero/suojaavat_tekijat/mika-suojaa-last/

Outi-kirjastot 2019. Millan isä ja äiti eroavat: miten lasta voi auttaa vanhempien erotessa. Viitattu 14.10.2019, <https://outi.finna.fi/Record/outi.883154>

Papunen, R. 2002. Kirjallisuusterapeuttisen aineiston valinta. Teoksessa Ihanus, J. (toim.) Koskettavat tarinat. Johdantoa kirjallisuusterapiaan. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 235-281.

Pienperheyhdistys ry 2019. Tietoa yksinhuoltajuudesta. Viitattu 13.10.2019, <https://www.pienperhe.fi/yhdistys/tietoa-yksinhuoltajuudesta/>

Pojjula, S. 2016. Lapsi ja kriisi. Selviytymisen tukeminen. Helsinki: Kirjapaja.

Tilastokeskus 2019. Solmittujen avioliittojen määrä väheni huomattavasti. Viitattu 1.10.2019, http://www.stat.fi/til/ssaaty/2018/ssaaty_2018_2019-06-18_tie_001_fi.html

Valkama, E. & Litmala, M. 2006. Lasten huoltoriidat käräjäoikeuksissa. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Väestöntutkimuslaitos 2012. Eronneisuus lapsiperheissä. Viitattu 1.10.2019, https://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/perheet/eronneisuus_lapsiperheissa/

Väestöntutkimuslaitos 2016. Uusperheet Suomessa. Viitattu 13.10.2019, https://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/perheet/uusperheet_suomessa/

Väestöntutkimuslaitos 2019. Yksinhuoltajaperheet Suomessa. Viitattu 13.10.2019, https://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/perheet/yksinhuoltajaperheet_suomessa/

Ero lapsiperheessä

VALIKOIMA EROAMISTA KÄSITTELEVÄÄ
KIRJALLISUUTTA

Tessa Karjalainen

Oulun ammattikorkeakoulu

Kirjasto- ja tietopalvelun tutkinto-ohjelma

Kevät 2019

SISÄLLYSLUETTELO

SISÄLLYSLUETTELO.....	2
LUKIJALLE.....	3
LASTEN KUVAKIRJAT.....	4
AIKUISEN JA LAPSEN KESKUSTELUJEN AVUKSI.....	8
LASTEN JA NUORTEN KAUNOKIRJALLISUUS.....	10
TIETOKIRJOJA AIKUISILLE.....	14
UUSPERHEET: KIRJOJA LAPSILLE JA NUORILLE.....	22
UUSPERHEET: TIETOKIRJOJA AIKUISILLE.....	26
TEKIJÄHAKEMISTO.....	28
TEOSHAKEMISTO.....	31

LUKIJALLE

Tämä kirjallisuusluettelo on avuksi Sinulle, joka etsit kirjallisuutta lapsiperheen vanhempien eroon liittyen. Olit sitten itse vanhempi, joka on eroamassa tai muu perheen läheinen, jota tilanne koskettaa, voit löytää näistä kirjoista kaipaamaasi apua. Kirjallisuusluettelon teokset voivat antaa käytännön neuvoja eroprosessin eri vaiheisiin, vertaistukea uuteen elämäntilanteeseen sekä erityisesti välineitä käsitellä vaikeaa aihetta yhdessä lapsen tai nuoren kanssa. Luettelossa esitellyt kirjat voivat hyödyttää myös esimerkiksi terveydenhuollon ammattilaisia, opettajia tai muita lasten ja nuorten parissa työskenteleviä.

Kirjallisuusluettelo sisältää vanhempien erosta kertovia lasten kuvakirjoja, lasten ja nuorten kaunokirjallisuutta, aikuisen ja lapsen yhteisiin keskusteluhetkiin sopivaa kirjallisuutta sekä aikuisten tietokirjallisuutta. Mukana on myös uusperheisiin liittyvää kirjallisuutta niin lapsille kuin aikuisillekin. Aineisto on tarkkaan valikoitua, joten se ei kata kaikkea aiheeseen liittyvää kirjallisuutta.

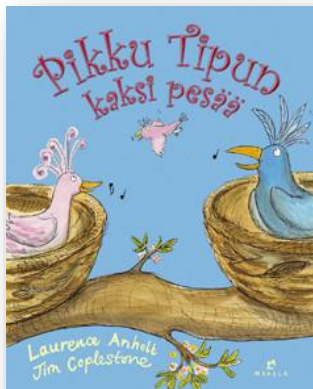
Tämä kirjallisuusluettelo on Oulun ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelman opinnäytetyö, ja sen toimeksiantajana on Ensi- ja turvakotien liitto.

Kiitän Ensi- ja turvakotien liittoa antoisasta yhteistyöstä! Toivottavasti tästä kirjallisuusluettelosta on hyötyä Sinulle!

Limingassa toukokuussa 2019

Tessa Karjalainen

LASTEN KUVAKIRJAT

Anholt, Laurence & Coplestone, Jim: Pikku Tipun kaksi pesää

Karkkila: Mäkelä, 2014. 24 s. ISBN 9789518835625

Kaksi pientä lintua, Papu ja Kaija, rakentavat yhdessä pesän kirsikkapuuhun. Pian pesään putkahtaa muna - ja syntyy pikku Tipu! Kaikki ovat onnellisia. Mutta pesä on pieni ja syntyy riitaa. Niinpä Papu muuttaa uuteen kotiin. Tällä tarinalla perheen hajoamisesta on onnellinen loppu ja herkkä viesti, joka lohduttaa uuteen tilanteeseen totuttelevaa lasta.

Cole, Babette: Avioerotus

Karkkila: Kustannus-Mäkelä, 1998. 32 s. ISBN 951-873-778-9

Paulus ja Lines Joutavaisen vanhemmat riitelevät jatkuvasti keskenään. Lapset miettivät, onko syy heissä. He päättivät erottaa vanhempansa ja järjestivät jopa hienot erojaisjuhlat. Koko perhe on onnellisempi, kun vanhemmat asuvat erillään.

Eyen, Cécile: Pikkusuden kaksi kotia

Karkkila: Kustannus-Mäkelä, 2005. 25 s. ISBN 951-882-465-7

"Tule takaisin, isäsusi, tule takaisin kotiin", laulaa Pikkususi surullisena. Sen isä ja äiti eivät enää rakasta toisiaan, ja isä on sen vuoksi yöllä muuttanut toiseen luolaan. Pikkususi ikävoi isää kovasti ja lähtee etsimään sitä omin päin. Vaarallisen seikkailun päätteeksi isäsuden luola löytyy. Pikkususi saa kuulla, että sillä on tästä lähtien kaksi kotia; yksi äidin, toinen isän luona. Ja vaikka äiti ja isä eivät enää rakasta toisiaan, se on silti aina molempien lapsi.

Grahn, Annika & Piepponen, Tuija: Siili ja taikakorut

Turku: Finepress, 2009. 39 s. ISBN 978-952-926-252-6

Siili ja taikakorut pureutuu sadun keinoin lapsen asemaan silloin, kun vanhemmat eroavat. Iloinen ja koskettava tarina kertoo pienestä siilistä, joka asuu kahdessa kodissa - äidin luona ja isän luona. Siili oppii käsittelemään ikävän tunteita ja näkemään koko perheelle uudessa tilanteessa myös hyviä puolia.

Gray, Kes: Rakkausliima

Karkkila: Mäkelä, 2010. 31 s. ISBN 978-951-883-016-3

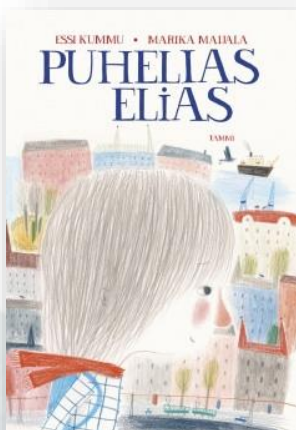
”Onkohan olemassa rakkausliimaa? Sitä vanhempiini pursottaisin. Heidät lujasti yhteen painaisin ja jälleen ehjäksi saisin.”

Pieni poika etsii rakkausliimaa, jolla saisi korjattua äidin ja isän särkyneen avioliiton. Pian hän kuitenkin huomaa, että vaikka vanhempien välejä ei voikaan enää korjata, he molemmat silti rakastavat yhä häntä. Koskettava, riimitelty tarina lohduttaa käsitellessään nykyaikaisen perhe-elämän ongelmia.

Huuskonen, Outi: Piksu pikkusimpukan elämänmuutos

Minunkirjani.com, 2007. 16 s. ISBN 978-952-573-200-9

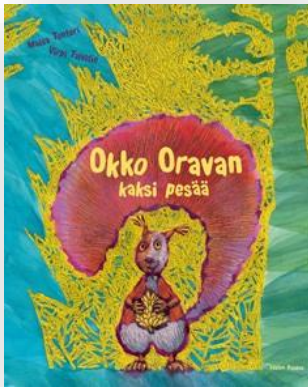
Outi Huuskosen kuvittama ja kertoma monivivahteinen tarina Piksu pikkusimpukasta, joka asuu äitinsä ja isänsä kanssa koralliriutan lokeroissa katkarapujen ja kalojen perheitten kanssa. Piksulla on paljon leikkikavereita, mutta kotona on välillä vähän hankalaa. Äiti ja isä saattoivat sulkeutua kuoreensa ja murjottaa toisilleen, ja välillä he riitelivätkin. Tarinan myötä Piksu hyväksyy, että aikuiset toimivat toisinaan omituisesti, muttei sitä kannata loputtomiin murehtia. Piksu ehtii olla sekä äidin että isän luona, ja käsittelee helmipalloaankin jo taitavasti kuin isot lapset.

Kummu, Essi: Puhelias Elias

Helsinki: Tammi, 2012. 41 s. ISBN 978-951-31-6675-5

Ensimmäistä luokkaa käyvä Elias on tavallisesti puhelias, mutta nyt ovat sanat hukassa. Eliaksella ja pikkusisko Inkerillä on kaksi kotia: isän uusi koti kaupungissa ja äidin vanha koti maalla. Koulussakin on alkuun outoa, siellä saa puhua vain kun siihen saa luvan. Ja paras ystävä Priit asuu kaukana, niin kaukana että hänen luokseen päästäkseen täytyy ylittää kokonainen meri. Puhelias Elias on voimakastunnelmainen ja herkkä tarina muutoksista ja siitä, kuinka niiden kanssa oppii elämään.

Tonteri, Maisa & Talvitie, Virpi: Okko Oravan kaksi pesää

Helsinki: Lasten Keskus, 2011. 25 s. ISBN 978-951-627-877-6

Okko Oravan vanhemmat eivät enää tule toimeen keskenään. Koko metsä on väsynyt heidän tappeluunsa. ”Muuttakaa eri pesiin!” pöllö ehdottaa. Kahden pesän väliin jää hämmentynyt oravanpoikanen. Monia vaihtoehtoja on tarjolla, kun etsitään Okolle turvallista pesää, ja lopulta ratkaisu löytyykin. Avioeroa lapsen kannalta käsittelevä tarina pyrkii näyttämään, että vaikeassakin tilanteessa on olemassa lapselle myönteisiä vaihtoehtoja.

Tuisku, Katinka: Kuun ja Auringon lapset

Kärkölä: Pieni karhu, 2008. 38 s. ISBN 978-952-5321-48-7

Äiti-kuu ja Aurinko-isä eivät enää mahdu samalle taivaalle vaan päätyvät myrskyiseen eroon. Kaksoset menettävät toisen vanhempansa ja toisensa. Vuosien jälkeen kaksoset tapaavat sattuman kautta ja joutuvat uuteen tilanteeseen. Voiko erosta toipua ja pystyvätkö vanhemmat lastensa avulla antamaan anteeksi eron tuoman tuskan?

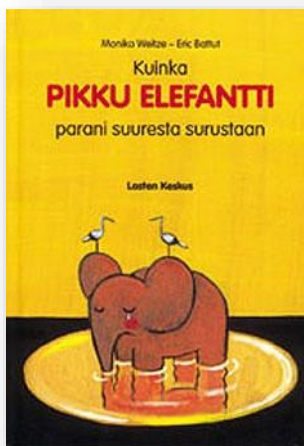

Walsh, Melanie: Minulla on kaksi kotia

Helsinki: Nemo, 2013. 23 s. ISBN 978-952-240-184-7

"Äitini ja isäni eivät enää asu yhdessä. Joskus asun äidin kanssa ja joskus asun isän kanssa."

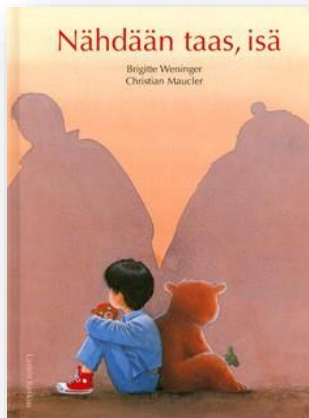
Pienellä tytöllä on kaksi makuuhuonetta ja kahdet lelut, mutta suosikkilelut kulkevat aina mukana. Lämminhenkinen kirja katsoo lapsen näkökulmasta tilannetta, jossa vanhemmat muuttavat erilleen, vaikka rakastavatkin häntä. Kirjan avulla lapsi voi kohdata muutoksen ja keskustella siitä läheistensä kanssa.

Weitze, Monika & Battut, Eric: Kuinka pikku elefantti parani suuresta surustaan

Helsinki: Lasten keskus, 1999. 25 s. ISBN 951-627-219-3

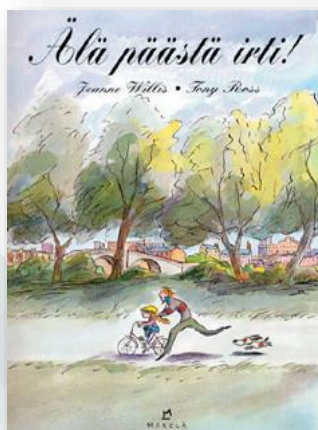
Pienellä vaaleanpunaisella elefantilla oli sydänystävä. Mutta eräänä päivänä niiden perheet vaelsivat eri suuntiin, ja ystävykset joutuivat eroamaan toisistaan. Pieni elefantti oli niin murheissaan, ettei sitä huvittanut edes leikkiä. Onneksi pöllö Heureka osasi neuvoa, miten pieni vaaleanpunainen elefantti paranisi suuresta surustaan. Viisas koskettava tarina ystävän menettämisestä ja kaipauksesta, jonka läpikäyminen auttaa löytämään sydäimestä tilaa uusille asioille ja ilolle.

Weninger, Brigitte & Maucler, Christian: Nähdään taas, isä

Helsinki: Lasten keskus, 2008. 25 s. ISBN 978-951-627-784-7

Tommi ei tajua, miksi isä lähtee aina omaan asuntoonsa eikä jää hänen ja äidin luokse niin kuin ennen. Silloin nalle kertoo tarinan pikku karhusta, emokarhusta ja isäkarhusta, joka aina palaa omaan pesäänsä - ja silloin Tommi ymmärtää asian paljon paremmin. Kirja käsittelee myötätuntoisesti lapsen vaikeuksia avioeron tuomissa ongelmassa ja auttaa löytämään oikeat sanat, kun niistä puhutaan lapsen kanssa.

Willis, Jeanne & Ross, Tony: Älä päästä irti!

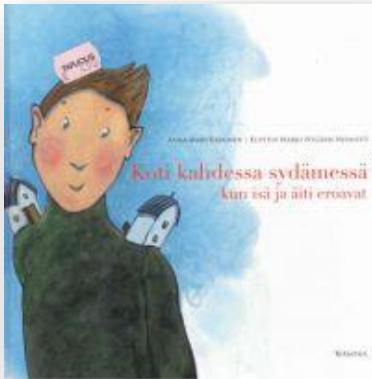
Karkkila: Kustannus-Mäkelä, 2003. 23 s. ISBN 951-882-298-0

Lämmin kertomus isän ja tyttären suhteesta, joka kiteytyy tytön yritykseen oppia ajamaan polkupyörällä. Isä kannustaa tytärtään oppimaan uutta, vaikka samalla mieleen nousee jo pelko menetyksestä. He huomaavat miten tärkeitä toisilleen ovat. Liikuttavan tarinan tunnelmaa korostaa herkkävireisen kaunis kuvitus.

Holmberg, Tiina & Moisio, Johanna: Ville Vilkastuksen tunneseikkailu

Jyväskylä: Pesäpuu, lastensuojelun erityisosaamisen keskus, 2003. 28 s. ISBN 952-91-5821-1

Ville Vilkastuksen seikkailu vie kuulijansa tunteiden vuoristoradalle. Tarina johdattaa lasta hienovaraisesti kertomaan omista kokemuksistaan ja niihin liittyvistä tunteista. Eläytyessään gorillanpoikasen tapahtumarikkaaseen päivään lapsi voi löytää yhtymäkohtia omaan elämäänsä. Hän voi tuntea empatiaa, jakaa ongelmansa satuhahmon kanssa ja saada kertomusta kuunnellessaan kokemuksen siitä, että joku toinenkin tuntee samoin kuin minä.

Kaskinen, Anna-Mari & Nygård-Niemistö, Marjo: Koti kahdessa sydämessä: kun isä ja äiti eroavat

Helsinki: Kirjapaja, 2005. 43 s. ISBN 951-625-972-3

Kodin hajoaminen ja vanhempien muuttaminen erilleen on lapselle kipeä kokemus. Eroprosessin suurimpia häviöjiä ovat aina lapset, ja tutkimusten mukaan erosta toipuminen kestää usein pitkälle aikuisuuteen. Parhaiten selviävät ne, jotka voivat käsitellä eroa isän ja äidin kanssa jo lapsena. Anna-Mari Kaskinen lähestyy tätä vaikeaa ja herkkää aihetta lapsen silmin ja hengellisyyden kautta.

Kirjan lukeminen lapsen kanssa auttaa käsittelemään niitä hämmentäviä tilanteita, joista on vaikea puhua lapsen kanssa.

Kiianmaa, Kari: Huomenna on paremmin: selviytymisopas, kun vanhemmat eroavat

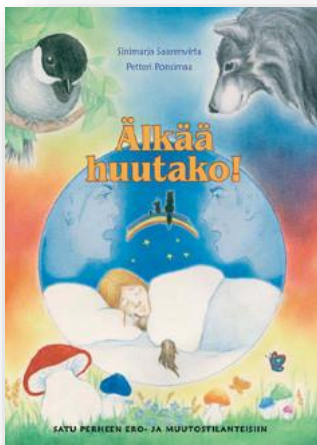
Jyväskylä: Kehityksen avaimet, 2005. 57 s. ISBN 951-97463-9-0

Teos on tarkoitettu erityisesti 7-14 -vuotiaille lapsille ja varhaisnuorille, joiden vanhemmat ovat eronneet tai eroamassa. Kirja soveltuu nuoremmillekin lapsille. Lähtökohtana on kertoa avioerosta sellaisella tavalla, jonka lapsi voi ymmärtää ja näin antaa lapsille välineitä erosta selviytymiseen. Vanhempien on erovaiheessa vaikea kertoa erosta lapsilleen, joten nämä kokevat usein jäävänsä huomiotta. Tämä teos virittää myös selviytymisen kannalta tärkeää vuorovaikutusta lasten ja aikuisten kesken. Sitä voi lukea yksin, ystävän tai aikuisen kanssa.

Rinnevuori, Esko & Porrassalmi, Kirsi: Pasin kaksi kotia

Tampere: Lumikki-kustannus: Team-Rinnevuori, 2013. 56 s. ISBN 978-951-98976-2-2

Pasin kaksi kotia on psykologi Esko Rinnevuoren suunnittelema kirja ennen kaikkea lapsille, joiden elämää vanhempien ero koskettaa. Kirjan tarina tarjoaa lapselle mahdollisuuden tutustua siihen, mitä vanhempien ero käytännössä merkitsee. Lapsi saa myös seurata sitä, mitä tarinan poika kokee ja tuntee. Lisäksi kirja tarjoaa vanhemmille välineen erotilanteeseen liittyvien lapsen tunteiden ymmärtämiseen ja lapsen kysymyksiin vastaamiseen. Tavoitteena on auttaa lasta tunnistamaan omia tunteitansa ja nimeämään ja käsittelemään niitä. Kirja on tarkoitettu luettavaksi yhdessä lapsen kanssa.

Saarevirta, Sinimaria & Ponsimaa, Petteri: Älkää huutako!: Satu perheen ero- ja muutostilanteisiin

Helsinki: Kirjalito, 2004. 45 s. ISBN 951-28-4127-4

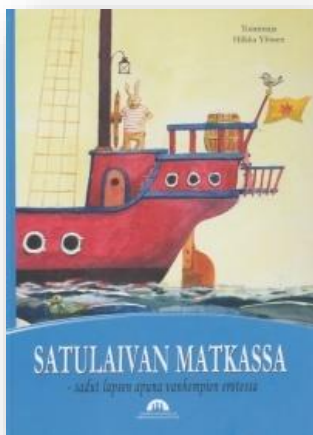
Satukirja on kirjoitettu lapsille ja vanhemmille avuksi tilanteisiin, joista on vaikea keskustella ja joita on vaikea selittää. Kirjan tapahtumissa Jessikan vanhemmat ovat eroamassa, ja vanhempien tilanne peilautuu Jessikan satumaiseen uneen, jonka avulla hän käsittelee tilannetta. Jessika tapaa unessaan eläimiä, jotka ovat yhtä allapäin kuin hän itse. Satumaailmassa eläimet huutavat ja riitelevät samalla tavalla kuin Jessikan vanhemmatkin, ja eläinten

poikaset purkavat tunteitaan Jessikan kanssa. Jännittävät seikkailut ja oiva huumori luovat satuun lämpimän tunnelman.

Tarpila, Johanna (toim.): Juholla on kaksi kotia. Puhutaan avioerosta lapsen kanssa

Helsinki: Otava, 1996. 30 s. ISBN 951-1-14773-1.

Kirjan tarkoitus on auttaa lasta ja aikuista keskustelemaan avioerosta. Kirjan tarina tarjoaa lapsille ajatuksia ja samaistumisen mahdollisuuksia runsaan ja raikkaan kuvituksen tukemana. Aikuisille on koottu tiivis ja käytännönläheinen tietopaketti niistä asioista, jotka helpottavat lapsen elämää eron jälkeen.

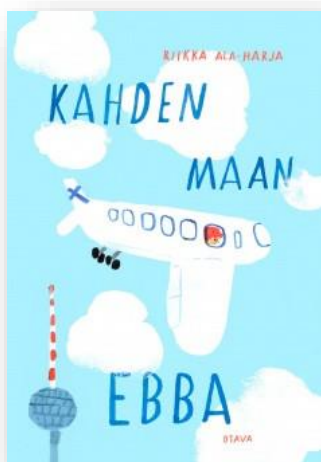
Ylönen, Hilkka (toim.): Satulaivan matkassa: sadut lapsen apuna vanhempien erotessa

Helsinki: Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto, 2007. 147 s. ISBN 978-951-98642-7-3

Kirjan tarkoituksena on käsitellä satujen avulla vanhempien eroa. Satujen aiheet liittyvät erilaisiin tunteisiin, joita lapsessa saattaa herätä vanhempien erotessa. Kirjassa on satuihin liittyviä kysymyksiä ja tehtäviä, joiden kautta voidaan peilata satujen herättämiä mielikuvia lapsen omiin tuntemuksiin. Kirja soveltuu lasten kanssa työskenteleville ammattilaisille, vanhemmille ja muille aikuisille, jotka elävät yhdessä lapsen kanssa perheen erotilannetta. Satulaivan

matkassa aikuinen ja lapsi voivat yhdessä luoda aivan oman näköisen matkan erosta selviytymiseen.

LASTEN JA NUORTEN KAUNOKIRJALLISUUS

Ala-Harja, Riikka: Kahden maan Ebba

Helsinki: Otava, 2017. 108 s. ISBN 978-951-1-31074-7

Ebballa on kaksi kotia - ja viisi meno-paluulentoa vuodessa. Ebba tahtoo päästä heti juttelemaan Finlandia-talon itsenäisyysjuhlasta muiden nelosluokkalaisten kanssa. Huomenna koulussa ei muusta puhutakaan kuin tansseista. Mutta Ebban pitää matkustaa isän luo Berliiniin. Miksi juuri tänään! Ebban maha painaa tuhat kiloa. Taas hän joutuu lentämään yksin. Saksan-koti ei tunnu enää yhtä kodilta, kun isän kanssa asuu Jolanka ja välillä myös Jolankan tytär Anna, joka on kuusi ja matkii kaikessa. Ärsyttävää. Kunpa olisi vain yksi koti! Perillä isällä on Ebballe yllätys. Tosi tyhmä yllätys.

Annakin yllättää Ebban. Hänellä on salaisuus. Ehkä Anna ei sittenkään ole ihan mahdoton.

Alm, Outi: Karkumatkalla kotiin

Helsinki: Sanasilta, 2010. 128 s. ISBN 978-952-99475-8-4

Siirin vanhemmat ovat eronneet ja ystävyysuhteet rakoilevat. Parhaat ystävät Tanja ja Veera tuntuvat yllättäen vierailta. Siiri joutuu muuttamaan äitinsä kanssa kaupungista maalle ja häntä harmittaa matkustaa bussilla koulusta kotiin, asua rapistuvassa talossa keskellä metsää ja kestää ylireagoivaa äitiään. Oliko vanhempien ihan pakko erota? Kaikki tuttu tuntuu katoavan, mutta muutosten keskellä alkaa tapahtua jänniä. Naapurin pihaan saapuu villiintynyt koira, ja Siirin toive omasta koirasta herää eloon. Maaseutuelämä osoittautuu odotettua jännittävämmäksi, ja pian Siiri huomaa olevansa keskellä tapahtumavyöhytettä, joka yllättää hänet kerta toisensa jälkeen.

Delval, Marie-Hélène & McPhail, David: Pikku Mäyrän kaksi kotia

Helsinki: Lasten keskus, 2008. 32 s. ISBN 978-951-627-725-0

Pikku Mäyrä on surullinen. Isämäyrä ja äitimäyrä riitelevät niin paljon, että ne päättävät lopulta muuttaa erilleen. Pikku Mäyrällä on suuri murhe: jos vanhemmat eivät enää rakasta toisiaan, rakastavatko ne silti häntä? Onneksi isä on aina isä ja äiti on aina äiti, vaikka olisivatkin eronneet.

Hintsanen, Päivi & Kästämä, Timo: Paina jarrua, ukki!

Helsinki: Tammi, 1997. 120 s. ISBN 951-31-0980-1

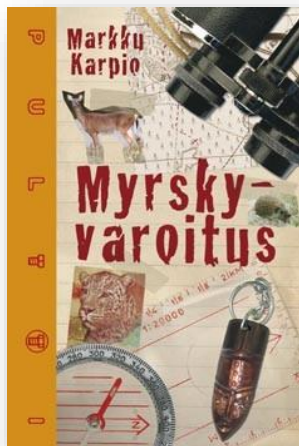
Teron ukki kurvailee pyörätuolillaan ja pilailee tekohampaillaan. Hän neuvoa Teroa ja tämän parasta kaveria Juhaa tekemään majan metsään. Teron vanhemmat ovat eroamassa ja Tero päättää karata majalle. Sydänkohtauksen saanut ukkikin karkaa sairaalasta.

Hoestlandt, Jo & Bloch, Serge: Kotona myrskyä

Helsinki: Lasten keskus, 2007. 48 s. ISBN 978-951-627-697-0

Kun Saaran vanhemmat riitelevät, kotona myrskyä. Ja nykyään myrsky riehuu kotona aamusta iltaan. Vaikka Saaralla on paras kaveri Jenni, vaikka äiti halii ja suukottaa häntä ja vaikka isä vitsailee, Saaraa pelottaa silti. Hän haluaisi vain palata aikaan, jolloin kaikki tykkäsivät toisistaan! Saara miettii, voivatko he enää koskaan olla onnellisia yhdessä.

Karpio, Markku: Myrskyvaroitus

Helsinki: Otava, 2008. 237 s. ISBN 978-951-1-23000-7

Poikamaisen veikeä nuortenromaani kuvaa elävästi oman paikan etsintää ennakkoluulojen keskellä. Yksitoistavuotias Emil on muuttanut äitinsä kanssa Espoosta ulkosaaristoon. Skatholmenissa luonnosta kiinnostunut Emil bongaa lintuja, kasvattaa tunkiomatoja ja tarkkailee lähimetsien ja rantojen luonnonilmiöitä. Kaikki olisi hyvin, jos ei pitäisi mennä kouluun. Uteliaiden luokkakavereiden töllistely ja hämmästytyksensä käy Emilin hermoille. Eivätkä opettajat ole sen parempia - ikään kuin eivät olisi koskaan nähneet tummaihoista nuorta! Emil toivoo, että hänen kenialainen

isänsä voisi auttaa häntä löytämään oman paikkansa. Mutta lauttamatka saaristosta isän luo Tukholmaan ei tunnukaan olevan ihan yksinkertainen juttu.

Leisko, Satu: Unohtunut maa

Helsinki: Kehitysvammaliitto, oppimateriaalikeskus Opik, 2014. 80 s. ISBN 978-951-580-571-3

Susannan elämässä kaikki muuttuu, kun isä muuttaa pois. Mikään ei ole enää hauskaa tai samanlaista kuin ennen. Kurja tilanne saa uuden käänteen, kun Susanna tapaa metsän laidassa ihmeellisen Aarnin. Hän vie Susannan harsomaailmaan. Paikka tuntuu kummallisen tutulta. Onko Susanna käynyt harsomaailmassa ennenkin? Satu Leiskon selkokielenen nuorten fantasiakirja Unohtunut maa vie lukijan ollumien ja liekkojen arvoitukselliseen maahan. Tapahtumien pyörteissä tarinan päähenkilö Susanna huomaa, miten

toivottominkin tilanne voi kääntyä hyväksi. Helppolukuinen nuortenkirja on suunnattu yläkoululaisille lukijoille.

Oinonen, Marjo & Rossi, Tita: Mimmi Manteli

Helsinki: WSOY, 2002. 45 s. ISBN 9510271632

Päiväkoti-ikäinen Mimmi Manteli asuu kahden äitinsä kanssa, isä asuu toisessa kaupungissa. Kirjassa seurataan Mimmin arkipäivän asioita, mm. päiväkodissa ja lääkärissä käyntiä. Mimmillä on paljon ystäviä, myös mielikuvitusystävä Pelle.

Pulkka, Ulla & Kannosto, Sakari: Pikku Punkkarin romurinkka

Hämeenlinna: Karisto Oy, 2017. 47 s. ISBN 978-951-23-6215-8

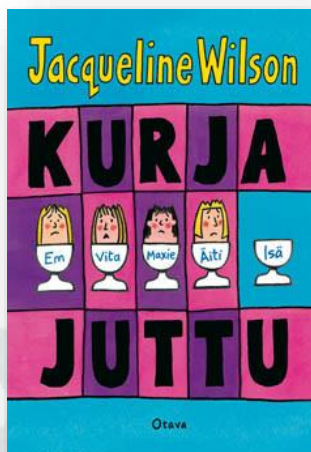
"Miten minä saan liimattua isän takamuksen meidän sohvaan?"

Kun Pikku Punkkarin vanhemmat ovat eroamassa, hän kiinnittää isän hakaneuloilla sohvaan. Isä kuitenkin lähtee, ja Punkkarin sydän särkyy. Onneksi Pikku Punkkarilla on ystävänä vahva, karvainen lehmä, joka heivaa hänen huolirinkansa hevonkuuseen. Pikku Punkkari karjuu murheensa mäsäksi ja leikkaa äidillekin irokeesin, koska niin voi tehdä. Pikku Punkkarin romurinkka on lämpimänuhmakas tarina vanhempien erosta ja lapsen tunnemyrskyistä perheen muuttaessa muotoaan.

Virtanen, Arto & Louhi, Kristiina: Anna ja valkoinen lintu

Helsinki: Tammi, 2010. 192 s. ISBN 978-951-31-5189-8

Lämmin lastenromaani kekseliästä Annasta ja hänen ystäviään. Anna käy Kalevan koulun toista luokkaa ja välillä hänellä on niin paljon mietittävää, että pää tuntuu painavan melkein yhtä paljon kuin koululaukkukin. Annalla on yhden sijasta kaksi kotia. Hänen pikkuveljensä Aleksanteri Pieni osaa jo puhua, mutta pitää enemmän eläinten ja moottorien äänten matkimisesta. Annan paras kaveri Vaula on kuuro ja kaverukset tarinoivat keskenään äänettömästi. Muita Annalle tärkeitä ihmisiä ovat ukki, kummitäti, Sohvi Kankaan-pala ja kukkakauppias Ansa Ripatti. Välitunnilla leikitään Myrkkysientä, ja Anna keksii niin hyvän piilon ettei kukaan löydä häntä. Onneksi sentään pieni valkoinen lintu pitää Annalle seuraa.

Wilson, Jacqueline: Kurja juttu

Helsinki: Otava, 2007. 286 s. ISBN 951-1-21278-8

Jouluaattona Em yllättää isänsä keittiöstä puhumasta puhelimeen lempeitä jollekin muulle naiselle kuin Emin, Vitan ja Maxien äidille. Kun äiti ja isä eroavat, Em on pakahtua huolesta. Pikkusisaruksiaan hän yrittää piristää kertomalla tarinoita, mutta onko parhaallakaan tarinalla voimaa tuoda isä takaisin?

Alasalmi, Päivi: Loistava yksinhuoltajuus

Helsinki: Gummerus, 2011. 203 s. ISBN 978-951-20-7904-9

Yksinhuoltaja tarvitsee tukea, voimaa ja varmuutta siitä, ettei ole yksin vaan yksi monista. Tässä kirjassa puhuvat yksinhuoltajuuden kokeneet, esimerkiksi viiden lapsen äiti, 1- ja 3-vuotiaiden lasten isä, romani-isä, leskeksi jäänyt äiti, Afrikassa asunut suomalaisäiti sekä kirjailija itse. Heillä kaikilla on erilaiset taustat ja elämäntilanteet, mutta myös omat sankari ja selviytymistarinsa, joista muut yksinhuoltajat voivat ammentaa voimaa ja vinkkejä arkeen. Vanhemmuus ei ole helppoa, saati sitten yksinhuoltajuus, mutta Alasalmi kannustaa löytämään myös sen valoisat puolet.

Avomaa, Pentti: Eroajan ABC

Helsinki: Jyväskylä: Minerva, 2008. 188 s. ISBN 978-952-492-125-1

Lähes puolet avioliitoista Suomessa päättyy eroon. Kirja esittelee tuoretta tietoa avioeron juridisesta ja taloudellisesta puolesta ja neuvoa oikeusprosessin kiemuroissa: avioehto, omaisuuden ositus, huoltajuuskiistat, huostaanotto, lähestymiskielto ym. kuvataan vaikutuksineen selkeästi ja ytimekkäästi. Yllättäviä mutkia matkaan saattavat tuoda myös ero ulkomaalaisesta, omaisuuden piilottelu ja perinnönjako, elatusavun laiminlyönti sekä uusperhe.

Belt, Helka: Lapsellinen ero

Helsinki: Kosmos, 2018. 189 s. ISBN 978-952-7144-70-1

Kun lapsiperhe eroaa, parisuhde päättyy, mutta vanhemmuus jatkuu. Kuinka järjestää lapsen elämä uudessa tilanteessa? Yksinhuoltajuus, viikko-viikkojärjestelmä, viikonloppuvanhemmuus? Helka Belt on koonnut Lapsellinen ero -kirjaan 20 erilaisen perheen tarinat, jotka vaihtelevat aina onnistuneesta uusperheestä ulkomaiseen lapsikaappaukseen. Kirja tarjoaa runsaasti tietoa huoltajuusjärjestelyistä mutta myös vertaistukea ja lohtua.

Castrén, Anna-Maija: Onko perhettä eron jälkeen?: eroperhe, etäperhe, uusperhe

Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 2009. 209 s. ISBN 978-952-495-105-0

Miksi kertomukset eroista, uudelleen avioitumisista ja niiden yhteydessä muuntuvista ihmissuhteiden verkostoista usein hätkähdyttävät, vaikka noin joka toinen avioliitto päättyy eroon? Erojen ja uusien perhemuotojen yleistymisestä huolimatta avioliittoon ja perheeseen liitetään yhä vahvasti odotus ja oletus ainutkertaisuudesta, jatkuvuudesta ja pysyvyydestä. Suuri osa perheistä on silti "epätavallisia" ja poikkeaa kokoonpanoltaan äidin, isän ja yhteisten lasten muodostamasta ydinperheestä. Onko perhettä eron jälkeen? perustuu tutkimukseen eronneiden suomalaisnaisten ja -miesten sosiaalisista verkostoista. Se tarkastelee uudenlaisia perhe- ja sukulaissuhteita ja pohtii, mikä lopulta oikeastaan päättyy eroon ja mikä elämässä jatkuu parisuhteiden aluista ja loppuista huolimatta.

Edvall, Lilian: Eron pelisäännöt: näkökulmia avioeroon

Hämeenlinna: Karisto, 2001. 268 s. ISBN 951-23-4149-2

Eron pelisäännöt availee useita eroon liittyviä solmuja. Voiko avioeroa estää? Kaduttaako osapuolia jälkeinpäin? Miten lapset suhtautuvat? Onko olemassa kaavaa, jota noudattaen selviytyisi helpommalla? Eroavatko ihmiset liian helposti vai onko asia sittenkin päinvastoin – roikkuvatko kumppanit toisissaan liian pitkään? Mitä tapahtuu yhteiselle omaisuudelle? Tämä kirja pyrkii antamaan jonkinlaista valaistusta näihin ja lukuisiin muihin esiin nouseviin ongelmiin. Sen esimerkeissä puhuvat eron kokeneet – ja siitä selviytyneet – ihmiset.

Forsberg, Hannele & Ritola-Koskinen, Aino (toim.): Monen kodin lapset: lasten monipaikkainen asuminen ja sosiaalityö

Helsinki: Gaudeamus, 2018. 180 s. ISBN 978-952-495-475-4

Monilla lapsilla on useampi koti. Lapsella voi olla kaksi kotia vanhempien eron jälkeen. Lastensuojelun asiakkaana olevat lapset saattavat asua monessa sijaisperheessä tai laitoksessa peräkkäin. Lapset vaihtavat kotia vanhempien työn perässä aiempaa useammin. Monen kodin lapsia ovat myös he, jotka joutuvat muuttamaan paetessaan sotia tai katastrofeja - jopa niin, että muu perhe jää toiseen maahan asumaan.

Rasittaako reissaaminen kahden kodin välillä? Miten vanhempien väliset suhteet vaikuttavat kodin tuntuun? Voiko vastaanottokeskus olla koti? Mikä tekee lapselle kodista kodin? Monen kodin lapset tarkastelee monipaikkaisen asumisen kysymyksiä lasten näkökulmasta.

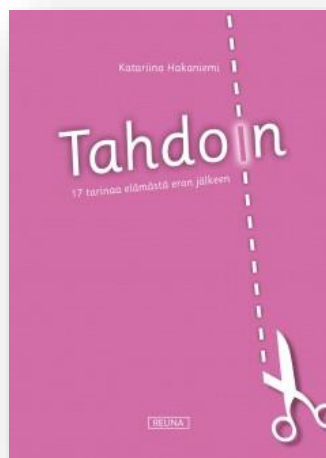

Hakaniemi, Katariina: Kaksi kotia: 17 tarinaa elämästä vanhempien eron jälkeen

Tuusula: Reuna, 2016. 142 s. ISBN 978-952-7028-45-2

Hakaniemen kirjassa ääneen pääsevät eroperheiden lapset. Minä-muotoon kirjoitettujen anonyymien ja intiimien tarinoiden värikkyyttä lisää se, että kertojat ovat kokeneet vanhempiensa eron hyvin eri ikäisinä. Haastateltavien ikähaarukka on 1560 vuotta. Kirjassa tarinansa kertoo muun muassa keski-ikäinen mies, joka vuosikausia tiesi vanhempiensa eroavan heti, kun pikkusisko täyttää 18 vuotta. Miten se vaikutti kodin ilmapiiriin? Entä miehen omiin ihmissuhteisiin myöhemmin?

Tarinat valottavat, miten eri tavalla avioeron voi hoitaa ja miten kauaskantoiset seuraukset huonosti hoidetulla erolla usein on. Kirjassa on myös esimerkkejä mallikkaasti hoidetuista avioeroista; sellaisista, joihin kirja rivien välistä kannustaa.

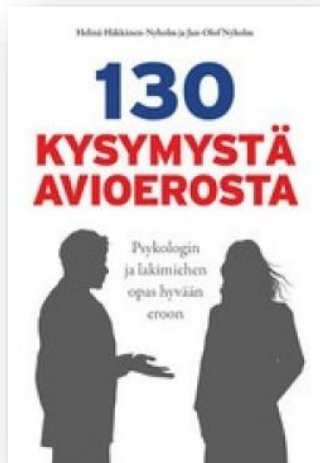

Hakaniemi, Katariina: Tahdoin: 17 tarinaa elämästä eron jälkeen

Rusutjärvi: Reuna, 2015. 152 s. ISBN 978-952-7028-23-0

Mitä ero on opettanut ihmissuhteista, itsestä, naisista ja miehistä sekä luottamuksesta? Miten on käynyt käsitykselle rakkaudesta? Tahdoin-kirjan kirjoittaja on kulttuuritoimittaja, joka on haastatellut ihmisiä, pyytänyt muistelevaan ja kuvailemaan eron herättämiä tuntemuksia. Oman erotarinansa kertoo yksitoista naista ja kuusi miestä, jotka ovat iältään 38-58-vuotiaita. Osa heistä on eronnut kerran, osa kahdesti. Lähes kaikilla on lapsia. Kirjan kertojat ovat jättäjiä ja jätettyjä, pitkään yksin olleita

ja suoraan uuteen suhteeseen siirtyneitä. Yhteistä heille on se, että he ovat selviytyneet. Aihe on kipeä, mutta näissä tarinoissa on mukana myös väriä ja huumoria.

Häkkänen-Nyholm, Helinä & Nyholm, Jan-Olof: 130 kysymystä avioerosta: psykologin ja lakimiehen opas hyvään eroon

Helsinki: Readme.fi, 2015. 336 s. ISBN 978-952-3210-11-0

Kirja muodostuu kysymyksistä joita muun muassa kirjoittajien asiakkaat ovat heille tehneet käydessään läpi eroprosessiaan. Kirja vastaa kysymyksiin ja kertoo mitä oikeudellisia ja psykologisia asioita liittyy avioeroon. Se tarjoaa tietoa eron pohdintavaiheeseen ja kertoo millainen on hyvä avioero. Kirja antaa keinoja suojella lasta eroprosessin tunnemyrskyiltä ja kertoo miten omia tunteitaan suhteessa puolisoon voi käsitellä.

Kiianmaa, Kari: Hyvä ero, uusi elämä

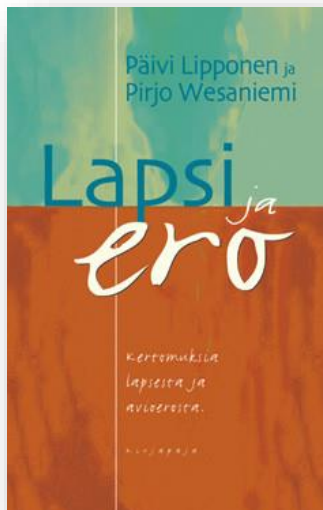
Helsinki: Multikustannus, 2008. 154 s. ISBN 978-952-468-184-1

Ero, varsinkin pitkän parisuhteen päättyessä, on usein dramaattinen tapahtuma, joka aiheuttaa suuria muutoksia. Muutosten ei kuitenkaan tarvitse viedä elämää huonompaan suuntaan. Ero voi olla myös hyvä ratkaisu, ja huonoltakin vaihtoehdolta tuntuvasta erosta voi selviytyä voittajana. 30-vuotisella kokemuksellaan perhe- ja parisuhdetyöstä Kari Kiianmaa tietää, että naiset ovat yleensä taitavampia hakemaan apua ja selviytymään eron aiheuttamista elämänmuutoksista kuin miehet. Siksi hän suuntaa uuden kirjansa erityisesti miehille ja tarjoaa heidän kaipaamiaan työkaluja erokriisistä selviämiseen eron kaikki osapuolet - myös lapset - huomioon ottaen.

Kääriäinen, Aino & Hämäläinen, Juha & Pölkki, Pirjo (toim.): Ero, vanhemmuus ja tukeminen

Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 2009. 282 s. ISBN 978-951-942-466-8

Teos kokoaa yhteen suomalaisia parisuhteen päättymiseen, vanhemmuuteen sekä erosta johtuvaan tuen tarpeeseen liittyviä tutkimuksia. Lukijoille tarjotaan yllättäviäkin näkökulmia ja oivaltavia löytöjä. Artikkelit edustavat uusinta tietoa ja ymmärrystä aihealueesta. Teoksen tarkoituksena on valottaa eroamisen, vanhemmuuden ja tukemisen teemoja eri puolilta. Edustettuina on eri tieteenaloja ja eri yliopistoja.

Lipponen, Päivi & Wesaniemi, Pirjo: Lapsi ja ero: kertomuksia lapsesta ja avioerosta

Helsinki: Kirjapaja, 2005. 168 s. ISBN 951-607-102-3

Vuosittain Suomessa 30 000 lasta joutuu kokemaan vanhempien avioeron. Vanhempien ero koskettaa voimakkaasti lasta. Kirjassa on haastateltu 22 ihmistä, joiden vanhemmat ovat aikanaan eronneet. Nyt täysi-ikäisinä he kertovat omasta surustaan, helpotuksestaan ja siitä, miten he selviytyivät muutosten läpi. Oliko vanhemmilla kykyä huomata lapsen hätä ja tarpeet oman kriisinsä keskellä? Miten vanhempien avioero vaikutti heidän oman elämänsä kulkuun lapsena ja sittemmin aikuisena? Mikä heistä olisi ollut lapsen paras?

Makkonen, Mikko: Avio- ja avoero pähkinäkuoressa: käytännön tietoa avio- tai avoeroa suunnitteleville

Helsinki: Art House, 2005. 142 s. ISBN 951-884-406-2

Avio- ja avoero pähkinäkuoressa tarjoaa eroa harkitsevalle tai suunnittelevalle perustiedot, joita eroprosessin läpiviemiseen tarvitaan. Kirjassa selvitetään muun muassa seuraavia asioita: eron virallistaminen, omaisuuden jako ja ositus, lapsen aseman järjestäminen; huolto, asuminen ja elatusapu sekä tapaamisoikeus, yhteiselämän lopettaminen. Teos antaa kokonaiskuvan siitä, mitä kaikkea avio- ja avoeroon liittyy varsinaisten asiakirjojen lisäksi. Siinä pohditaan myös ihmissuhdekysymyksiä, lapsen etua ja sitä, millainen on hyvä ero. Teoksesta löytyy myös asiakirjamalleja ja tietoja eri tahoista, jotka auttavat eron järjestelyssä.

Muurauskangas, Johanna: Kokonainen: elämä eron jälkeen

Helsinki: WSOY, 2013. 212 s. ISBN 978-951-0-39238-6

Kokonainen on myönteinen, ratkaisukeskeinen kirja eron keskellä eläville, eroamista pelkääville ja eron kokeneille naisille. Se auttaa avio- tai avoerosta selviytymisessä, tuo vertaistukea ja käytännön selviytymiskeinoja arkeen ja tukee kasvamaan kokonaiseksi eron jälkeen. Kirjassa annetaan tietoa ja vertaistukea eron kokeneiden tarinoiden kautta.

Mäki-Järvi, Leena: Kahden kodin lapset: miten tuen lasta vanhempien avioerossa

Jyväskylä: Docendo, 2014. 175 s. ISBN 978-952-291-084-4

Suomessa avioeroissa syntyy joka vuosi 30 000 uutta erolasta ja -nuorta. Jokainen lapsi on yksilö, eikä kukaan syvimmiltään voi tietää ennalta, miten lapsi elää, kokee ja tuntee vanhempiensa eron. Aikuisten vastuu lapsen tukemiseen hänen ikä kautensa ja yksilöllisten ominaisuuksien perusteella on suuri: ilman tukea lasta ei saa jättää. Kahden kodin lapset -kirja on Leena Mäki-Järven yli 20 vuotta jatkuneen eroperheiden lasten ja nuorten auttamistyön myötä syntynyt teos. Vanhemmat voivat

todella auttaa lasta ja nuorta. Kirja kannustaa siihen jo ennen avioeroa, kun näyttää siltä, että mitään ei ole enää tehtävissä. Lapsi voi selvitä erosta hyvin, mutta tarvitsee kaiken tuen. Kirja on tarkoitettu vanhemmille, isovanhemmille, perheiden ystäville ja lähiaikuisille, sosiaalialan ammattilaisille, asianajajille sekä kaikille niille ammattilaisille, jotka joutuvat työssään ottamaan osaa lasten ja nuorten elämän vaikeimman asian ratkaisemiseen.

Niemelä, Sirkku & Kääriäinen, Aino: Millan isä ja äiti eroavat: miten lasta voi auttaa vanhempien erotessa

Helsinki: Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto, 2008. 94 s. ISBN 978-951-98642-8-0

Vanhempien ero koskettaa kaikkia perheenjäseniä. Tässä kirjassa keskitytään lasten huomioimiseen ja tukemiseen vanhempien erotessa. Teos tarjoaa ajatuksia, neuvoja ja opastusta vanhemmille, lapsille sekä ammattilaisille. Kirja koostuu kolmesta osasta. Ensimmäisenä on fiktiivinen tarina Millasta, jonka vanhemmat eroavat. Toisessa osassa tarkastellaan lasten kokemuksia erosta ja etsitään lasta suojaavia tekijöitä vanhempien erotessa. Kolmas osa on lasten vertaistukiryhmistä tehdyn tutkimuksen raportointia.

Pettilä, Ulla & Yli-Marttila, Lea: Eron vaiheet: opas eroaville ja eroavien auttajille

Helsinki: Tietosanoma, 1999. 119 s. ISBN 951-885-161-1

Suomalaisessa erossa tunteiden ja lakiasioden selvittely kulkevat tavallisesti kahtena näennäisesti erillisenä prosessina. Eroavalle ne ovat kuitenkin yhtä kokonaisuutta – varsin usein kaaosta, jossa asiat kietoutuvat toisiinsa hankalasti selvitettäväksi vyyhdeksi. Tässä kirjassa eron vaiheita ja vaihtoehtoja käsitellään kokonaisuutena, lainopilliset ja tunnetyön vaiheet huomioon ottaen. Kirja tarjoaa selkeyttäviä lähtökohtia eroa harkitseville tai siihen päätyneille.

Pruuki, Heli & Sinkkonen, Jari: Lapsi ja ero: eväitä eteenpäin

Helsinki: Kirjapaja, 2017. 213 s. ISBN 978-952-288-486-2

Heli Pruukin ja Jari Sinkkosen teos auttaa vanhempia ja lapsen muita läheisiä kohtaamaan lapsen tarpeet erotilanteessa ja tukemaan hänen sopeutumistaan eron tuomiin muutoksiin ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti. Teos tarjoaa myös paljon hyödyllistä tietoa lapsen edun hahmottamiseksi uudessa tilanteessa, muun muassa asumisratkaisuisista, huoltajuuskysymyksistä ja psyykkisesti turvallisesta arjesta.

Rauhala, Ilona: Eron keskellä

Helsinki: Otava, 2014. 189 s. ISBN 978-951-1-27347-9

Erotako vai ei? Naisen ei onneksi tarvitse tehdä vaikeaa päätöstä yksin. Kun parisuhde karahtaa kiville, se pitää korjata tai hylätä. Tunnetun ja luotettavan psykologin ratkaisukeskeinen opas tarjoaa apua eroa harkitseville ja eronneille. Mitä on hyvä ajatella ja ymmärtää, kun käy läpi vaikeaa kriisiä? Entä miten kannattaa käytännössä toimia? Kirja kannustaa vaikeassa elämäntilanteessa olevia naisia löytämään uusia optimistisia näkökulmia. Se toimii oppaana myös niille, jotka haluavat ymmärtää eron keskellä olevaa ystävää.

Rosenborg, Marika: Sinä selviät kyllä: erovuoden matkaopas

Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava, 2018. 253 s. ISBN 978-951-1-31538-4

"Ero ei ole vain yhden aikakauden loppu, se on samalla uuden ajan alku."

Kun suhde loppuu, tärkeintä on tarkastella mennyttä rehellisesti, käydä läpi tunteet hyväksyvästi sekä välttää katkeroituminen. Tulee aika, jolloin haluaa antaa anteeksi niin toiselle kuin itsellekin. Opas tarjoaa vahvistavia työkaluja tilanteeseen, jossa elämästä on kadonnut tarkoitus.

Stolbow, Marianna: Erosta eteenpäin

Helsinki: WSOY, 2014. 249 s. ISBN 978-951-0-40577-2

Eropäätös on vaikea. Jokaiselle. Mitä hitaammin ja perusteellisemmin ihminen pysähtyy eronsa äärelle, sitä enemmän hän oivaltaa itsestään. Hitaasta ja kipeästä kriisistä voi jatkaa eteenpäin aivan uusin eväin. Eroasiantuntijan opas antaa askelmerkkejä eroa harkitseville ja eronneille. Kirjassa pohditaan, kuinka kohdata eroon liittyvät vihan ja surun tunteet. Havainnollisten esimerkkien kautta Marianna Stolbow esittelee kirjassaan erosta selviytymisen erilaisia keinoja. Kirja avaa eroprosessin kulmakohtia ja kompastuskiviä kertomalla siitä, mikä ihmisiä erossa pelottaa ja surettaa ja millä he pääsevät kaikesta yli.

Sussman, Rachel A.: Erokirja: naisen opas erosta toipumiseen

Helsinki: Otava, 2012. 402 s. ISBN 978-951-1-26343-2

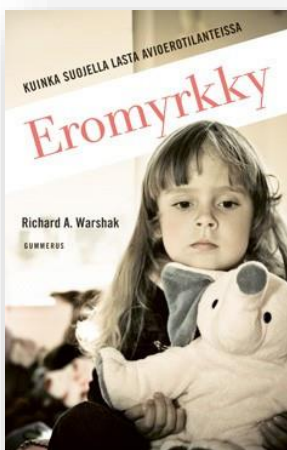
Kokenut parisuhdeterapeutti auttaa eronnutta naista saamaan elämänsä raiteilleen kolmen toisiaan seuraavan vaiheen kautta. Aivan aluksi on päästävä yli pahimmasta surusta ja luotava vahva tukiverkosto. Seuraavaksi on vuorossa eron syiden ymmärtäminen. Omaa kokemustaan ja muiden tarinoita pohtimalla nainen voi kartoittaa oman rakkaushistoriansa ja nähdä, miten tulevaisuudessa on mahdollista toimia toisin ja tehdä parempia valintoja. Prosessin edettyä uudistumisen vaiheeseen omat voimat ovat palautuneet ja vahvistuneet, ja elämä maistuu taas.

Thorén, Heli: Ehjäksi: kertomus hyvästä erosta

Helsinki: Cozy Publishing, 2015. 247 s. ISBN 978-952-7054-15-4

"Ei ole oikeaa tai väärää tapaa erota. Minkään ei kuuluisi mennä millään muulla tavalla kuin se menee."

Toimittaja Heli Thorén piti päiväkirjaa eron hetkestä aina vuoden eteenpäin taas hyvään elämään asti. Ehkäksi antaa sydänsurua potevalle niin vertaistukea kuin myös voimaa sekä uskoa siihen, että kaikesta selviää, kasvun avulla. Ehjäksi - Hyvän eron tarina -kirjassa päiväkirjamerkintöjä täydentää voima-ajatuksillaan Hyvän elämän anatomia -kirjailija Sara Karlsson.

Warshak, Richard A.: Eromyrkky: kuinka suojella lasta avioerotilanteessa

Helsinki: Gummerus, 2012. 391 s. ISBN 978-951-20-8575-0

Lapsen vieraantumisen toisesta vanhemmasta on surullisen usein avioerojen arkipäivää. Joskus vieraantumisen syynä saattaa olla lähivanhemman solvaus- ja vieraannuttamiskampanja - tilanne, jonka käsittelyn vanhemmat saattavat pelätä vahingoittavan lapsia entisestään. Kokenut psykologi ja perheneuvoja Richard Warshak on kuitenkin vakuuttunut siitä, että passiivinen lähestymistapa ei kannata, vaan eromyrkyn oireisiin on puututtava tehokkaasti. Kirja auttaa tunnistamaan vieraantumisen merkit ja reagoimaan tulehtuneeseen tilanteeseen kypsästi ilman kostopyrkimyksiä.

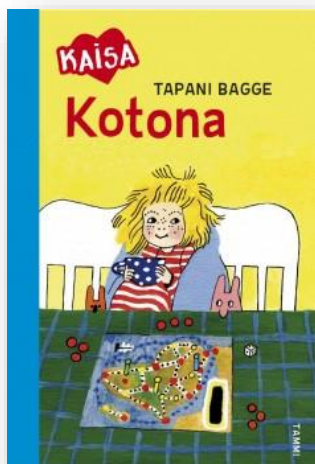
UUSPERHEET: KIRJOJA LAPSILLE JA NUORILLE

Ala-Harja, Riikka: Kahden perheen Ebba

Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava, 2018. 110 s. ISBN 978-951-1-32458-4

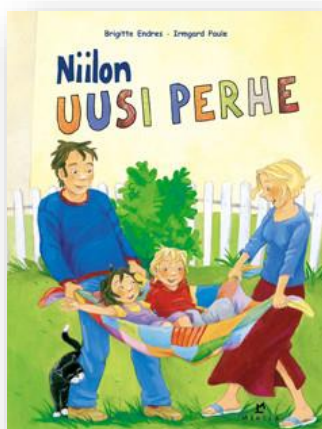
Ebban kaksi perhettä kohtaavat, kun isä tulee käymään Saksasta uuden perheensä kanssa. Vierailu on yllätyksiä täynnä. Viidesluokkalaisen Ebban ei tarvitse tänä keväänä lentää Berliiniin, sillä isä matkustaa Helsinkiin. Mukana tulevat isän uusi puoliso Jolanka ja Jolankan tytär Anna, joka roikkuu koko ajan Ebban kimpussa. Korkeasaaren-retkellä Jolanka auttaa, kun Ebba kaivaa neuvoja hankalassa tilanteessa. "Ihan kuin Jolanka tajuais mua. Ekaa kertaa kunnolla", Ebba ajattelee. Lisää yllättäviä asioita on luvassa, kun Ebban kaksi perhettä kokoontuu yhteiselle aterialle.

Bagge, Tapani: Kotona

Helsinki: Tammi, 2012. 74 s. ISBN 978-951-31-7105-6

Kaisan äiti on muuttanut Ulkosaarelle ja Kaisa muuttaa isän kanssa asumaan Sirkkan luokse. Sirkka on mukava, mutta aluksi elämä uudessa kodissa tuntuu Kaisasta oudolta. Alusta asti alkavat asiat mennä pieleen, kun isä ei olekaan tehnyt voileipiä valmiiksi jääkaappiin, niin kuin aina ennen! Mutta hyviäkin puolia alkaa onneksi löytyä: kun on kipeänä, saa pelata Afrikan tähteä sairaspäivän säännöillä. Ja Sirkka osaa valaa savea ja tehdä hyvää kinkku-ananasplitsaa.

Endres, Brigitte & Paule, Irmgard: Niilon uusi perhe

Karkkila: Mäkelä, 2008. 28 s. ISBN 978-951-882-825-2

Niiloa harmittaa: äiti, jonka kanssa hän asuu kaksistaan, on rakastunut. Ja vielä hänen päiväkotikaverinsa Emmen isään! Kaiken kukkuraksi Emma ja hänen isänsä muuttavat äidin ja Niilon kotiin. Tämä on tilkkutäkkiperhe, äiti sanoo, mutta Niilo ei haluaisi itselleen sellaista. Tilanne ei ole kenellekään helppo, mutta lopulta Niilokin huomaa, että suurempi perhe on hauska asia. Lämmin ja empaattinen tarina tukee lasta vaikeassa tilanteessa. Kirjan lopussa annetaan vanhemmille vinkkejä, miten he voivat auttaa lapsia sopeutumaan uuden perheen elämään.

Juurikainen, Outi & Vajanto, Tiia: Äidin uusi kaveri

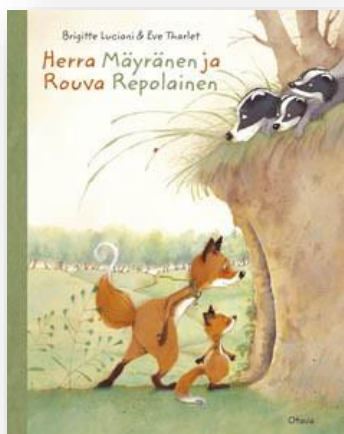
Polvijärvi: Kustannuskynnyks, 2013. 34 s. ISBN 978-952-5975-33-8

Jesse näkee äidin kuvan netissä eikä äiti suostu kertomaan miten kuva on sinne joutunut. Seuraavan isiviikonlopun jälkeen äiti on muuttunut kauniiksi, mutta Jesse haluaa tavallisen äidin takaisin. Jesse ei myöskään pidä viestejä suhisevista kännyköistä eikä vieraista t-paidoista makuuhuoneessa. Äiti on löytänyt uuden ystävän, josta Jesse ei halua tietää mitään.

Jyllikoski, Elisa: Ihanuusperhe

Turku, Rauhankatu 12: Suomen uusperheellisten liitto, 2007. 17 s. ISBN 978-952-92-1903-2

Pyryn ihan uus perhe Talonmies Tarmo muuttaa Pyryn kotiin ja rauhaisa elämä äidin kanssa kahdestaan on Pyryn mielestä mennyttä. Perheessä haetaan rooleja puolin ja toisin eikä riidoitakaan välttyä. Pyryn suurin toive kuitenkin lopulta toteutuu. Tämä kirja on omistettu kaikille maailman pikkupyryille, jotka päättävät jäädä sittenkin kotiin asumaan.

Luciani, Brigitte & Tharlett, Eve: Herra Mäyränen ja rouva Repolainen

Helsinki: Otava, 2007. 32 s. ISBN 978-951-121-61-17

Rouva Repolainen ja hänen tyttärensä Roosa lähtevät pesäkolostaan metsästäjiä pakoon. Herra Mäyränen päättää ottaa heidät kotiinsa turvaan, mutta lapsilta asuminen samassa kolossa ei suju kinastelematta. Roosa Repolaisen mielestä mäyrät ovat hitaita, varovaisia ja pelkäävät kaikkea - lisäksi mäyrät ovat varsinaisia siisteysnipottajia! Herra Mäyräsen lasten Hotkon ja Poskun mielestä ketut taas hosuvat liikaa, rakastavat sotkuisia lääviä ja ovat kerta kaikkiaan täysiä kaistapäitä. Kinastelun ja kyräilyn jälkeen yhteinen sävel löytyy sittenkin.

Mäkelä, Hannu: Miisan uusi perhe

Helsinki: Tammi, 2005. 148 s. ISBN 951-31-3365-6

"Minun nimeni on Miisa. Isä sanoo minua kyllä joskus myös Misiksi. Ja joskus lisäksi ja sitten siitä vielä pehmeämmin Isiksi. Niin meillä on sama nimi. Mutta oikeasti vain isä on Isi. Minä asun kahta kohtia, vuoroin äidin ja vuoroin isän luona. Kun isä hakee minut perjantaina tarhasta, tiedän että viikko on kulunut ja alkaa viikonloppu. Ja sama sitten taas viikon päästä. Ja joskus kyllä muulloinkin, jos jompikumpi matkustaa maailmalle. Ne tulevat kuitenkin aina takaisin, yhtä varmasti kuin raitiovaunut, kiertävät kolmosen lenkin, mutta eri suuntaan." Hannu Mäkelä kertoo ainutlaatuisen koskettavasti ja eläytyvästi kuusivuotiaan Miisan arjesta

kahdessa kodissa. Millaista on, kun on kaksi kotia? Entä kun lapsen elämään tulee uusia aikuisia?

Nadin, Joanna: Hyvä paha äitipuoli

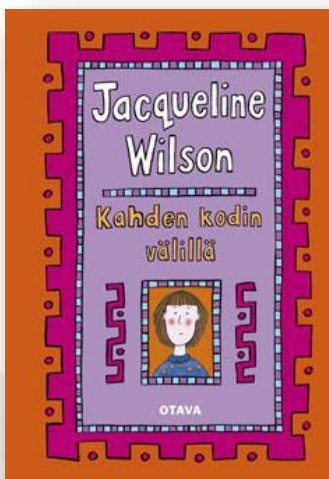
Karkkila: Mäkelä, 2016. 47 s. ISBN 978-951-883-804-6

Otto on lukenut paljon kirjoja ja tietää kaiken äitipuolista. Äitipuolet ovat ilkeitä ja pelottavia. Itse asiassa äitipuolet ovat oikeita hirviöitä! Niinpä Otto osaa olla varuillaan, kun hän tapaa isän uuden tyttöystävän... Sininen banaani on kirjasarja juuri lukemaan oppineille.

Parkkinen, Jukka: Viekas mies tuli taloon

Helsinki: WSOY, 2001. 192 s. ISBN 951-026-253-6

Satua on joku sanonut joskun tädiksi. Ei sen takia, että hän olisi täti eikä siksi, että hän on Setälä. Pikemminkin siitä syystä, että hänellä on mielikuvitusta. Sellainen joka ei usko satuihin sanoisi, että Satu puhuu palturia, juksaa, heittää legendaa, kertoo satuja, huijaa tai suorastaan valehtelee. Saattaa olla näin, mutta yhdessä asiassa Satu on tosissaan: viekas mies tuli taloon keväisenä päivänä iltaruskon aikaan. Viekas mies aikoo mieheksi miehen paikalle ja isäksi isän tilalle. Mutta Sadulla on asiaan Sadun konstit: olipa kerran ja sen pituinen se.

Wilson, Jacqueline: Kahden kodin välillä

Helsinki: Otava, 2002. 159 s. ISBN 978-951-11-7892-7

10-vuotias Andy-tyttö matkustaa joka viikko äidin uudesta kodista isän uuteen kotiin, muttei tunne oloaan kotoisaksi kummassakaan. Vanhempien avioeroa lapsen silmin kuvaava kirja ilmestyi ensimmäisen kerran suomeksi vuonna 2002.

Jallinoja, Riitta: Vieras perheessä

Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 2009. 291 s. ISBN 978-952-495-116-6

Vieras perheessä kuvaa, miten alkoholismi, uusperhe, aikuistuneen lapsen omat valinnat, kansainvälinen adoptio, valvotut perhetapaamiset, ansiotyö, sairaus, vanheneminen ja virtuaalimaailmaan vetäytyminen luovat vierautta perheessä ja voivat johtaa jopa välien katkeamiseen. Tällaista kutsumatonta vierasta pyritään torjumaan, mutta sen kanssa voi myös oppia tulemaan toimeen. Teos perustuu suomalaiseseen eturivin perhetutkimukseen. Se tarjoaa ajattelemisen aihetta perheasioista yleensä kiinnostuneille sekä jokaiselle, jolla on omia tai lähipiirin kokemuksia "vieraasta perheessä".

Murtorinne-Lahtinen, Minna: Hyvä paha äitipuoli: uusperheen arjessa

Helsinki: Kirjapaja, 2013. 153 s. ISBN 978-952-247-396-7

Äitipuolten elämä on kuin tarkoin varjeltu salaisuus. Arasta aiheesta ei keskustella julkisuudessa - naistenlehtien kiiltokuvajuttuja lukuun ottamatta. Monet äitipuolet eivät jaa todellisia tuntojaan edes lähimmilleen. Äitipuolena elämisen malleinakin on vanhoja myyttejä ja satuja, jotka eivät istu nykyarkeen. Äitipuolet kertovat niin kielletyistä ja kipeistä tunteistaan kuin ilonhetkistäänkin. Teos tarjoaa lukijalle useita samastumismahdollisuuksia. On monia tapoja olla kyllin hyvä äitipuoli - täydellisyydentavoittelusta ei sen sijaan ole hyötyä

kenellekään. Parhaimmillaan uusperhe rikastuttaa elämää ja tekee siitä merkityksellistä.

Raittila, Kaisa & Sutinen, Päivi: Huonetta vai sukua: elämää uusperheessä

Helsinki: Kirjapaja, 2008. 171 s. ISBN 951-607-369-7

Lapsiperheistä joka kymmenes on uusperhe. Kun luku avioerojen yleistymisen myötä kasvaa, yhä useammassa kodissa keskustellaan siitä, miten asiat meillä tehdään ja ketä pitää totella. Unelma uudesta alusta paljastuu usein pakoksi sietää yhteen totuttelun vaivaa. Kun perheessä on lapsia edellisistä avioliitoista, yhteinen tulevaisuus vaatii sopeutumisaikaa. Se ei kuitenkaan estä elämästä hyvää elämää myös uusperheessä.

Rauha, Maija: Äitipuolen käsikirja: nauti elämästä uusperheessä

Helsinki: WSOY, 2003. 265 s. ISBN 951-0-28032-1

Äitipuolen käsikirja on äitipuolen ystävä. Se kertoo, keitä äitipuolet ovat, mitä he ajattelevat ja millaisia tilanteita he kohtaavat rakentaessaan perhettä entisten avioliittojen raunioille. Kirja antaa myös käytännön ohjeita. Miten hoitaa ja kasvattaa lasta, joka ei ole oma? Voiko häntä rakastaa? Miten suhtautua lapsen äitiin? Ja enne kaikkea: miten pitää huolta omasta hyvinvoinnistaan ja jaksamisestaan?

Rosenborg, Marika & Törmänen, Tarja: Uusperheen käsikirja

Helsinki: Otava, 2019. 200 s. ISBN 978-951-1-33879-6

Kahden perhekulttuurin yhdistäminen on usein haastavaa. Uuteen yhteisöön pitäisi mahtua monenlaisia ihmisiä, tunteita ja tapoja toimia.

Lämmin ja asiantunteva opas käy läpi uusperheen vaiheita, joihin kuuluu niin ristiriitoja kuin vahvistumistakin. Oppeja voi soveltaa käytäntöön erilaisten perheiden jakamien tarinoiden ja oivallusten avulla. Uusperhe luo mahdollisuuden kasvaa ja kehittyä ihmisenä sekä lisätä elämäänsä välittämistä ja arvostusta.

TEKIJÄHAKEMISTO

A

Ala-Harja, Riikka	10, 22
Alasalmi, Päivi	14
Alm, Outi	11
Anholt, Laurence	4
Avomaa, Pentti	14

B

Bagge, Tapani	23
Battut, Eric	7
Belt, Helka	14
Bloch, Serge	11

C

Castrén, Anna-Maija	15
Cole, Babette	4
Coplestone, Jim	4

D

Delval, Marie-Hélène	11
----------------------------	----

E

Edvall, Lilian	15
Endres, Brigitte	23
Eyen, Cécile	4

F

Forsberg, Hannele	15
-------------------------	----

G

Grahn, Annika	4
Gray, Kes	5

H

Hakaniemi, Katariina	16
Hintsanen, Päivi	11
Hoestlandt, Jo	11
Holmberg, Tiina	8
Huuskonen, Outi	5
Häkkänen-Nyholm, Helinä	17
Hämäläinen, Juha	17

J

Jallinoja, Riitta	26
Juurikainen, Outi	23
Jyllikoski, Elisa	24

K

Kannosto, Sakari	13
Karpio, Markku	12
Kaskinen, Anna-Mari	8
Kiianmaa, Kari	8, 17
Kummu, Essi	5
Kästämä, Timo	11
Kääriäinen, Aino	17, 19

L

Leisko, Satu	12
--------------------	----

Lipponen, Päivi	18
Louhi, Kristiina	13
Luciani, Brigitte	24

M

Makkonen, Mikko	18
Maucler, Christian	7
McPhail, David	11
Moisio, Johanna	8
Murtorinne-Lahtinen, Minna	26
Muurauskangas, Johanna	18
Mäkelä, Hannu	24
Mäkijärvi, Leena	19

N

Nadin, Joanna	25
Niemelä, Sirkku	19
Nygård-Niemistö, Marjo	8
Nyholm, Jan-Olof	17

O

Oinonen, Marjo	12
----------------------	----

P

Parkkinen, Jukka	25
Paule, Irmgard	23
Pettilä, Ulla	19
Piepponen, Tuija	4
Ponsimaa, Petteri	9
Porrassalmi, Kirsi	9
Pruuki, Heli	20

Pulkka, Ulla	13
Pölkki, Pirjo	17

R

Raittila, Kaisa	26
Rauha, Maija	27
Rauhala, Ilona	20
Rinnevuori, Esko	9
Ritala-Koskinen, Aino	15
Rosenborg, Marika	20, 27
Ross, Tony	7
Rossi, Tita	12

S

Saarenvirta, Sinimarja	9
Sinkkonen, Jari	20
Stolbow, Marianna	21
Sussman, Rachel A.	21
Sutinen, Päivi	26

T

Talvitie, Virpi	6
Tarpila, Johanna	9
Tharlett, Eve	23
Thorèn, Heli	21
Tonteri, Maisa	6
Tuisku, Katinka	6
Törmänen, Tarja	27

V

Vajanto, Tiia	23
---------------------	----

Virtanen, Arto 13

W

Walsh, Melanie 6

Warshak, Richard A. 22

Weitze, Monika 7

Weninger, Brigitte 7

Wesaniemi, Pirjo 18

Willis, Jeanne 7

Wilson, Jacqueline 13, 25

Y

Yli-Marttila, Lea 19

Ylönen, Hilikka 10

TEOSHAKEMISTO

130 kysymystä avioerosta: psykologin ja lakimiehen opas hyvään eroon..... 17

A

Anna ja valkoinen lintu 13

Avio- ja avoero pähkinäkuoressa: käytännön tietoa avio- tai avoeroa suunnitteleville 18

Avioerotus 4

E

Ehjäksi: kertomus hyvästä erosta 21

Ero, vanhemmuus ja tukeminen 17

Eroajan ABC 14

Erokirja: naisen opas erosta toipumiseen 21

Eromyrkky: kuinka suojella lasta avioerotilanteessa 22

Eron keskellä 20

Eron pelisäännöt: näkökulmia avioeroon 15

Eron vaiheet: opas eroaville ja eroavien auttajille 19

Erosta eteenpäin 21

H

Herra Mäyränen ja rouva Repolainen ... 24

Huomenna on paremmin: selviytymisopas, kun vanhemmat eroavat 8

Huonetta vai sukua: elämää uusperheessä 26

Hyvä ero, uusi elämä 17

Hyvä paha äitipuoli 25

Hyvä paha äitipuoli: uusperheen arjessa 26

I

Ihanuusperhe 24

J

Juholla on kaksi kotia. Puhutaan avioerosta lapsen kanssa 9

K

Kahden kodin lapset: miten tuen lasta vanhempien avioerossa 19

Kahden kodin välillä 25

Kahden maan Ebba 10

Kahden perheen Ebba 22

Kaksi kotia: 17 tarinaa elämästä vanhempien eron jälkeen 16

Karkumatkalla kotiin 11

Kokonainen: elämä eron jälkeen 18

Koti kahdessa sydämessä: kun isä ja äiti eroavat 8

Kotona 23

Kotona myrskyä 11

Kuinka pikku elefantti parani suuresta surustaan 7

Kurja juttu 13

Kuun ja Auringon lapset 6

L

Lapsellinen ero	14
Lapsi ja ero: eväitä eteenpäin	20
Lapsi ja ero: kertomuksia lapsesta ja avioerosta	18
Loistava yksinhuoltajuus	14

M

Miisan uusi perhe	24
Millan isä ja äiti eroavat: miten lasta voi auttaa vanhempien erotessa	19
Mimmi Manteli	12
Minulla on kaksi kotia	6
Monen kodin lapset: lasten monipaikkainen asuminen ja sosiaalityö	15
Myrskyvaroitus	12

N

Niilon uusi perhe	23
Nähdään taas, isä	7

O

Okko Oravan kaksi pesää	6
Onko perhettä eron jälkeen?: eroperhe, etäperhe, uusperhe	15

P

Paina jarrua, ukki!	11
Pasin kaksi kotia	9
Pikku Mäyrän kaksi kotia	11
Pikku Punkkarin romurinkka	13
Pikku Tipun kaksi pesää	4

Pikkusuden kaksi kotia	4
Piksu pikkusimpukan elämänmuutos	5
Puhelias Elias	5

R

Rakkausliima	5
--------------------	---

S

Satulaivan matkassa: sadut lapsen apuna vanhempien erotessa	10
Siili ja taikakorut	4
Sinä selviät kyllä: erovuoden matkaopas	20

T

Tahdoin: 17 tarinaa elämästä eron jälkeen	16
---	----

U

Unohtunut maa	12
Uusperheen käsikirja	27

V

Viekas mies tuli taloon	25
Vieras perheessä	26
Ville Vilkastuksen tunneseikkailu	8

Ä

Äidin uusi kaveri	23
-------------------------	----

Äitipuolen käsikirja: nauti elämästä uusperheessä	27
Älkää huutako!: satu perheen ero- ja muutostilanteisiin	9
Älä päästä irti!	7